

Obiteljske **fotografije** iz ostavštine
Bele Csikosa Sesije
u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU

Ivana Gržina

OBITELJSKE FOTOGRAFIJE IZ OSTAVŠTINE BELE CSIKOSA SESIJE
U STROSSMAYEROVOJ GALERIJ I STARIH MAJSTORA HAZU

Nakladnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, HR-10000 Zagreb

Za nakladnika

akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Urednik

akademik Vladimir Marković

Recenzenti

akademik Tonko Maroević
dr. sc. Marija Tonković

Autorica

Ivana Gržina

Kazalo

Indira Šamec Flaschar

Skeniranje fotografija

Antonio Blaži

Lektura

Maja Silov Tovernić

Grafičko oblikovanje, priprema za tisak i korektura

Tijana Petrović

Tisak

Tiskara Zelina d.d.
svibanj 2016.

Naklada

300 primjeraka

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000932723

ISBN 978-953-347-077-1

Objavljivanje ove knjige omogućeno je sredstvima Ministarstva kulture
Republike Hrvatske i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
STROSSMAYEROVA GALERIJA STARIH MAJSTORA

Ivana Gržina

Obiteljske fotografije iz ostavštine
Bele Csikosa Sesije
u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU

Zagreb, 2016.

Sadržaj

Uvodne opaske	7
O slikarevu prezimenu	8
Obiteljske fotografije iz ostavštine Bele Csikosa Sesije	9
Povijest obitelji u fotografijama	19
Katalog	37
Popis literature i izvora	115
Popis slikovnih priloga	120
Kazalo osobnih imena	121

Uvodne opaske

Ova je publikacija proizašla iz stručne obrade fotografija iz ostavštine Bele Csikosa Sesije, akviriranih u sklopu donacije njegovih umjetničkih radova Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU, gdje danas tvore dio svojevrsnog arhiva prateće dokumentacije Zbirke Csikos.¹ Dokumentarna cjelina nije nepoznata stručnoj i znanstvenoj javnosti, a o njezinu je fotografskom segmentu u više navrata pisano, kako u općim pregledima povijesti fotografije u Hrvatskoj, tako i u katalozima izložaba Csikoseva stvaralaštva, ponajviše u svjetlu uloge koju je fotografija kao pomoćno analitičko sredstvo imala u njegovoj genezi.² Pritom su – a i tada najčešće iz iste perspektive³ – u znatno manjoj mjeri spominjane snimke privatnog karaktera. Ovo je stoga bila prigoda da se zanemarenom dijelu ostavštine posveti dostojna pozornost. Tijekom obrade ona je u podjednakoj mjeri bila usredotočena na tehničko-stilske karakteristike snimaka i na njihov sadržaj. U prvom se slučaju to prije svega odnosilo na precizno utvrđivanje zastupljenih fotografskih postupaka. Zbog pritom primijenjenih metoda te konzistentnosti u opisu pojedine fotografije kao njegova rezultata, ovu je publikaciju opravdano smatrati prilogom dobroj praksi obrade fotografija u hrvatskim muzejima. Atribuiranje i datiranje fotografija osnažilo je ili, ponegdje, obogatilo dosadašnje spoznaje o pojedinim autorskim opusima, a u nekim je slučajevima pružilo argument u korist mogućeg proširenja vremenskog raspona djelovanja atelijera. U kontekstu proučavanja sadržaja snimaka valja naglasiti kako je na poledini velikog dijela fotografija naznačeno koga prikazuju, no te su inskripcije mjestimično nečitljive, neprecizne ili nepotpune, pa i netočne. Petnaestak snimaka predstavio je u kapitalnoj monografiji

- 1 Detaljno o dokumentarnoj cjelini te o tijeku njezine obrade i postupcima poduzetima radi preventivne zaštite građe vidjeti u: Katušić 2013.
- 2 Usp. Zlamalik 1964., str. 38; Zlamalik 1976., str. 5, 6, 7, 23-28; Tonković 1994.a, str. 427; Tonković 1994.c, str. 332-333, 335, 342; Burić 1996., str. 53; Grčević M. 1997., str. 21-22, 215-216; Tonković 2003., str. 146, 148-149, 418-421; Košćević 2006., str. 34-39; Vlasisavljević 2009., str. 3, 6, 17; Maroević 2012., str. 40, 61, 77.
- 3 Izuzetak su tek tri snimke koje navodi Nada Grčević (Grčević N. 1981., str. 20, 147, 150), od kojih su dvije spomenute i u tekstu Vesne Burić o osječkim fotografima (Burić, 1994., str. 291, 294). U oba slučaja međutim u fokusu autorica nije sam sadržaj fotografija, već ih one razmatraju s aspekta rekonstrukcije povijesti fotografije u Hrvatskoj.

o Beli Csikosu najupućeniji poznavatelj slikareve biografije, Vinko Zlamalik, no uz određene – za tako zamašna istraživanja posve razumljive – omaške i nedosljednosti.⁴ Sve su to bili razlozi zbog kojih je, uz komparativnu analizu materijala unutar same cjeline, ovom prilikom istraživanje valjalo produbiti konzultiranjem arhivskih izvora te raznolike historiografske literature. Njegovi pak rezultati, rekonstruirajući Csikosevo rodoslovlje i obiteljsku povijest, možda tek lateralno zahvaćaju u polje interesa hrvatskih povjesničara umjetnosti, no svakako su doprinos poznavanju domaće opće i kulturne povijesti.

O slikarevu prezimenu

Prije daljnjeg razmatranja nužno je razjasniti prijetore onomastičkog karaktera, koji se odražavaju u nekoliko inačica slikareva prezimena zabilježenih u stručno-znanstvenoj povijesnoumjetničkoj literaturi. Kako se sam umjetnik, a i njegovi nasljednici, koristio oblicima Sesia i Sessia te Csikos, Csikoš, Čikos i Čikoš – u svim predvidivim kombinacijama – nije čudno da su brojni autori koji su se doticali njegova opusa, isto prezime pisali na najrazličitije načine, iako je i prvoj generaciji istraživača bila poznata povijest dodjele naslova viteza od Sesije njegovu ocu, za zasluge stečene u bici kod istoimene rijeke u sjevernoj Italiji.⁵ Istraživanje povijesti Csikosevih provedeno za potrebe obrade fotografija pokazalo je da i u matičnim knjigama u kojima su upisani različiti članovi obitelji varira oblik njihova prezimena,⁶ a isto vrijedi i za obiteljske nadgrobne spomenike.⁷ Opredijeljenost za varijetet Csikos Sesia, koji se dosljedno rabi kroz ovaj tekst, uvjetovan je službenim nazivom zbirke i evidentiranjem njezinih sastavnica u suvremenoj muzejskoj dokumentaciji Strossmayerove galerije.

- 4 Prema riječima autora predgovora u katalogu najrecentnije velike izložbe Csikoseva stvaralaštva, Zlamalik je „unio mnogo reda i znanja u biografski kurikulum autora“ (Maroević 2012., str. 24). Usp. Zlamalik 1964.; Zlamalik 1976.; Zlamalik 1984.; Zlamalik 1993.
- 5 Već je V. Lunaček ustvrdio da je ime spomenute rijeke Sesia, a ne Sessia, „kako se krivo piše“, zbog čega bi tako valjalo navoditi slikarevo prezime (Lunaček 1920., str. 6). Vrijedi međutim ukazati i na bilješku V. Zlamalika o povelji cara Franje I. od 28.8.1872., kojom je umjetnikovu ocu, za hrabrost u bici kod Palestre 1859. godine, dodijeljeno odlikovanje željezne krune trećeg razreda i viteški naslov, u kojem je potonji oslovljen kao „Petar Ritter Csikos von Sessia“. Zlamalik navodi da je povelja u posjedu „prof Julije Čikoša u Zagrebu“, koji je međutim preminuo još šest godina ranije (usp. Zlamalik 1984., str. 5). Marijana Csikos ustupila je Zlamaliku dokumentarnu ostavštinu svekra i supruga, no tijekom njezine obrade ustanovljeno je da se navedeni dokument ne nalazi među gradivom pohranjenim u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU.
- 6 Tako je primjerice slikareva sestra Helena u matičnim knjigama rođenih bjelovarske župe upisana kao Helena Justina Csikos (MK Bjelovar R 1858.-1877., Zbirka mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskoga državnog arhiva, HR-HDA-1448/ZM-34D/416), dok je u matici rođenih 16. pješačke pukovnije zavedena pod prezimenom Csikoš (MK vojnih osoba 16. pješačke pukovnije R 1860.-1907., Zbirka mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskog državnog arhiva, HR-HDA-1448/ZM-34/464). Kako sve matične knjige citirane u ovom tekstu potječu iz Zbirke mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskoga državnog arhiva, u nastavku će se – da bi se izbjeglo ponavljanje – uz njih navoditi samo signature pripadajućih mikrofilmskih svitaka.
- 7 Isti je slučaj i s prezimenom majčine obitelji, koje se javlja u inačicama Rayman(n), Rajman, Raiman(n). Usp. bilj. 58, 72-98.

Obiteljske fotografije iz ostavštine Bele Csikosa Sesije

Umjetnički su muzeji paradigmatiski primjer muzejskih ustanova koje često u okviru donacija ili drugih oblika akvizicija prihvaćaju građu koja izlazi iz okvira temeljnog poslanja institucije. Sami stvaratelji ili njihovi nasljednici, darujući umjetnine muzejima, nerijetko ustupaju i raznolik materijal vezan uz profesionalni te privatni život umjetnika: dokumente, korespondenciju, bilježnice sa studijama i skicama, fotodokumentaciju, hemeroteku, kataloge, osobne fotografije, dnevnike, knjige i sitne predmete, čak i pjesničke zapise. Dostupnost takvog materijala u okviru matične institucije kustosima pruža potpuniji uvid u stvaralački rad umjetnika i genezu pojedinih opusa. Obitelj Bele Csikosa Strossmayerovoj je galeriji uz nekoliko stotina umjetničkih radova darovala i vrijednu slikarevu dokumentarnu ostavštinu. Osim korespondencije i različitih dokumenata vezanih uz njegov život i rad, mapa sa studijskim skicama anatomije i arhitekture, teorijskih rasprava o nastavi anatomije i rukopisnih priručnika za studente zagrebačke Umjetničke akademije uključivala je i šestotinjak fotografija. Unutar fotografskog su korpusa zastupljeni portreti slikara, članova njegove obitelji, kolega i suvremenika, potom fotografije nastale kao dio slikarskog stvaralačkog procesa, zatim fotografske reprodukcije radova Bele Csikosa te, naposljetku, *varia* u rasponu od komercijalnih akt fotografija do vrsnih veduta dalmatinske obale Franza Thiarda De Laforest, značajnog profesionalnog fotografa djelatnog na području Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća. Barem neke od izdvojenih

skupina, predstavljajući specifičan istraživački izazov, zaslužuju da budu predmet budućih naslova sličnih ovome, koji u fokusu ima isključivo Csikoseve fotografije privatnog karaktera.

Unutar cjeline od stotinjak obiteljskih fotografija, nastalih u vremenskom rasponu od devedesetak godina,⁸ prepoznaju se albuminske, mat i sjajnokolodijske fotografije, platinotipije te želatinske fotografije.⁹ U manje od trećine njih rukopisne inskripcije na poledini precizno su navodile ili pak posredno upućivale na vrijeme nastanka, no ne uvijek kao vjerodostojan izvor podataka. Kod po prilici četvrtine fotografija ono se moglo utvrditi proučavanjem njihovih vizualnih značajki, formata i opreme, što se odnosilo ponajprije na one kojima su autori profesionalni fotografi. Te – ujedno i najstarije – fotografije naime karakteriziraju dekorativne kartonske podloge standardiziranih formata, s otisnutim logotipom atelijera i/ili imenom fotografa. Imajući u vidu činjenicu da su fotografi nerijetko periodički mijenjali stil grafičkog ukrašavanja podloge, na temelju njihova je izgleda moguće i preciznije datirati neku fotografiju.¹⁰ Kako ta metoda – zbog u praksi potvrđenih primjera „kronološki nedosljednog“ korištenja fotografskih kartona – nije posve pouzdana, rezultate je bilo poželjno provjeriti eventualno dostupnim biografskim podacima portretiranih pojedinaca.¹¹ U toj su skupini fotografija mahom atelijerski individualni ili grupni portreti. Ponajviše je riječ o snimkama cijelih ili tričetvrt figura u stojećem ili sjedećem stavu, u manjoj mjeri poprsja i dopojasnih figura. Kako je podosta fotografija izbljednulo, teško je argumentirano prosuditi u kojoj mjeri – ovisno o vremenu nastanka – atelijerskim rekvizitima i izgledom pozadine odražavaju trendove u oblikovanju scenerije.¹² Nemoguće je međutim

8 Desetak fotografija od ukupnog broja pristiglih u Galeriju nastalo je nakon Csikoseve smrti, no, kako s preostalima čine nedjeljivu cjelinu koju su ustrojili njegovi nasljednici, nije se činilo opravdanim izostaviti ih iz ovog pregleda. Valja spomenuti i da je prije deset godina gospođa Milica Csikos, udovica slikareva nećaka Petra, nudila zagrebačkim muzejima na otkup album s dvjestotinjak obiteljskih fotografija, koje su sadržajno vjerojatno komplementarne s onima iz Strossmayerove galerije (usp. Ponuda za otkup, 11.1.2006., ur. broj 4-06/I, Pismohrana Strossmayerove galerije te Dopis Uprave Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Željki Kolveshi iz Muzeja grada Zagreba, 18.1.2006., br. 10-17/4-2006., Pismohrana Strossmayerove galerije). Tijekom ovog istraživanja nije bilo moguće utvrditi koja je bila konačna sudbina tih fotografija.

9 Načelno govoreći, fotografije su klasificirane prema vrsti veziva fotosjetljivih čestica i papirnate podloge, kao najopćenitijem kriteriju razlikovanja. Izuzetak su platinotipije, gdje vezivni sloj izostaje, a svjetloosjetljive čestice su impregnirane u papirnatu podlogu. Dodatno su diferencirane kolodijske fotografije, kod kojih iz debljine sloja barita između veziva i podloge proizlazi stupanj sjajnosti površine, o kojem ovisi vizualni doživljaj. Kada je pak riječ o želatinskim fotografijama, u ostavštini su podjednako zastupljene tzv. POP (skraćeno od: *Printing-out Process*) i DOP (skraćeno od: *Developing-out Process*) fotografije, od kojih potonje velikim dijelom datiraju iz vremena nakon Prvoga svjetskog rata. Vrijedi spomenuti da su želatinski POP fotopapiri u pravilu srebro-kloridni, dok su DOP fotopapiri najčešće srebro-bromidni. Njihovo bi precizno razlikovanje iziskivalo kemijsku analizu, što pak uvelike nadilazi okvire ovog istraživanja. O spomenutim fotografskim postupcima više u: Gržina 2016. Usp. Reilly 2001.; Baldwin, Jürgens 2009. Vidi i: *Image Permanence Institute: Graphics Atlas*. URL: <http://www.graphicsatlas.org/>; Stulik, Dusan, and Art Kaplan. 2013. *The Atlas of Analytical Signatures of Photographic Processes*. Los Angeles, CA: Getty Conservation Institute. URL: http://hdl.handle.net/10020/gci_pubs/atlas_analytical.

10 Usp. Tonković 2004., str. 8. O formatima dostupnima u Europi početkom 20. stoljeća vidi: Lavédrine 2009., str. 120. Riječ je o uvriježenim nazivima za kartonske podloge, koji se kao *pars pro toto* rabe i za fotografiju koja je pojedinim kartonom podlijepljena. Njihove dimenzije mogu varirati od zemlje do zemlje te ovisno o dobavljaču, a isto vrijedi i za same fotografije. Najrasprostranjeniji su bili format posjetnice i format *Kabinet*. Format posjetnice podrazumijeva fotografiju okvirmih dimenzija 8,9 x 5,8 cm, odnosno sekundarnu podlogu aproksimativnih mjera 11 x 6,9 cm. Kod formata *Kabinet* to su dimenzije 14 x 10 cm za fotografiju i 16,5 x 11 cm za karton.

11 Usp. Kočevar 2012., str. 50-52.

12 O opremi atelijera više u: Tonković 1994.b, str. 88; Tonković 2004., str. 14. Usp. Skuljan 2009., str. 38-39; Osterman 2007., str. 44-45.

ne uočiti da su one nastale tijekom 1860-ih i 1870-ih godina snimljene ispred neutralne ravne, svjetlije ili tamnije, pozadine, uz jednostavniji ili raskošniji mobilijar, dok su pozadine fotografija iz 1880-ih oslikane. Iznimka su portreti s apstraktnom praznom pozadinom, kakve nalazimo u obje izdvojene vremenske skupine. Posebno su zanimljivi *vignette* portreti, za koje je karakteristično stupnjevito blijeđenje i rasplinjavanje perifernih dijelova tijela portretirane osobe, sve dok se posve ne stope s pozadinom.¹³ U nastavku slijedi pregled autora najstarijih fotografija:

Antun Suppan, Karlovac (1822. – 1878.)

Recentnija literatura o ranoj karlovačkoj atelijerskoj fotografiji apostrofira Antuna Suppana kao njezina najznačajnijeg predstavnika, koji je u gradu proživio tridesetak godina, od čega „dvadesetak godina aktivnog rada“. Umjesto ranije navođene Slovenije, kao mjesto podrijetla potvrđen je Varaždin, gdje je fotograf rođen 1822. godine. U Karlovcu je, iako nije moguće utvrditi točnu godinu njegova dolaska, posve sigurno živio od sredine 1840-ih. Atelijer je sukcesivno djelovao na dvije adrese. Gradski muzej Karlovac posjeduje povelik broj Suppanovih radova, redom albuminske fotografije veličine posjetnice. To su poprsja, tričetvrt figure u sjedećem ili stojećem položaju pred neutralnom pozadinom uz rekvizit te s prijelazom u bijelo, kao i cijele figure pred oslikanom pozadinom. Ističe se i niz poprsja u ovalnom okviru s konveksnim izbočenjem središnjeg dijela, među kojima posebno ženski portreti, iako muzej čuva i primjere izbočenog ovala kod prikaza tričetvrt figura i grupnih portreta.¹⁴ Jedina Suppanova fotografija u Csikosevoj ostavštini (kat. br. 6) je, sudeći prema adresi

13 O tome više u: Osterman 2007., str. 120. Postoje tamna i svijetla inačica *vignette* portreta, a za potonju se u nas uvriježio naziv *portret u bijelom*.

14 Kočevar 2002., str. 13-18.

navedenoj na poledini kartonske podloge, nastala nakon što se majstor već preselio u Zeughausgasse 190, a na temelju izgleda logotipa datirana je u period između sredine 1860-ih te 1878. godine.¹⁵

Ferenc (Franjo) Tömöry, Bjelovar

Tömöryjev se rad u Bjelovaru, prema literaturi, može pratiti od kraja 1860-ih do konca 1880-ih godina. Spominju se i dokazi njegove djelatnosti putujućeg fotografa bez oznake mjesta boravka.¹⁶ Zanimljivo je da je jedna od fotografija iz Csikoseve ostavštine (kat. br. 13) opremljena kartonom koji Franju Tömöryja upravo tako opisuje. Izrađena je, čini se, u prvoj polovici 1880-ih godina. Sveukupno Galerija posjeduje sedam Tömöryjevih fotografija, a nastajale su u periodu između ranih 1870-ih i sredine 1880-ih godina, vjerojatno sve u Bjelovaru, kamo su se Csikosevi preselili 1871. godine i gdje su slikarevi roditelji živjeli do smrti. Međusobno se razlikuju opremom te atelijerskom scenografijom. Najranije su (kat. br. 8, 10, 11, 13) snimljene pred neodređenom (tamnom) pozadinom, uz rekvizite kao što su draperija skupljena u jednome kutu, stup, stolac i sag, dok je ona kod kasnijih snimaka (kat. br. 14, 15) iluzionistički oslikana. Unutar skupine izdvaja se fotografija snimljena na otvorenom (kat. br. 7), a karakterizira je zanimljiva igra svjetla i sjene.

Auerbach & Kozmata, Osijek

N. Grčević na temelju oznaka sa sačuvanih fotografija atelijera Auerbach & Kozmata zaključuje kako je djelovao u Aradu i Osijeku, od kojih u potonjem 1880-ih godina.¹⁷ V. Burić pak, u donekle opsežnijem osvrtu, potvrđuje o djelovanju Fotografskog salona Auerbach & Kozmata u Osijeku godine 1865., a vjerojatno i ranije, pronalazi

15 Kočvarova navodi da je, od polovice šezdesetih godina, Suppanov logotip, kao uostalom i oni njegovih suvremenika, sve raskošnije ukrašen i prekriva gotovo cijelu površinu kartona, iako upozorava da takva metoda datacije nije posve pouzdana (vidi bilj. 11). Druga granična godina određena je vremenom smrti fotografa.

16 Grčević N. 1981., str. 143, 234, 237; Tonković 1994.a, str. 451.

17 Grčević N. 1981., str. 150.

u novinskom oglasu „Esseger Lokalblatt und Landbote“ iz kolovoza iste godine. Obznanjujući naime preuzimanje toga atelijera, Georg Knittel ističe da može izrađivati „sve vrste fotografija“, što, prema autorici, sugerira kako je salon već bio opremljen i neko vrijeme djelatan. Zaključak potkrepljuje i fotografijom zaručničkog para Brožan iz ranih 1860-ih, snimljenom u bogato opremljenom atelijeru čiji inventar čine drvena intarzirana oplata, rokoko stolić, teška zavjesa i sag koji se prostire cijelom površinom poda. Sekundarna, kartonska podloga nosi oznaku atelijera Auerbach & Kozmata, a na poleđini jednostavan logotip s natpisom „Photographen in Arad u. Esseg“. Autorica smatra kako je udaljenost osječke ispostave od sjedišta u Aradu vjerojatno primorala vlasnike da prostor prepuste novom fotografu, isprva samo u najam.¹⁸ Sam podatak o preuzimanju salona ne mora nužno značiti i potpunu obustavu djelovanja Auerbacha i Kozmate u Osijeku jer su možda mogli voditi atelijer na drugoj lokaciji, no o tome nema spomena u postojećoj literaturi. U prilog toj pretpostavci možda govori jedna Csikoseva fotografija istih autora, snimljena u vrlo slično opremljenom interijeru,¹⁹ a datirana u razdoblje između 1865. i 1870. godine na temelju podataka o rođenju portretiranih iz osječkih crkvenih matica (kat. br. 5). Vrijedi spomenuti da identičnu fotografiju posjeduje i zagrebački Muzej za umjetnost i obrt, s datacijskom naznakom „oko 1870.“.²⁰

Georg (Gjuro) Knittel, Osijek (1835. – 1908.)

N. Grčević djelovanje plodnog osječkog fotografa Georga Knittela vremenski omeđuje polovicom 1860-ih, odnosno 1890-im godinama ističući i da je isprva kraće vrijeme bio udružen sa Schefflerom. Zaključuje kako

18 Burić 1996., str. 23, 27. Usp. Burić 1994., str. 287-288.

19 Gotovo identičan inventar ponavlja se na fotografijama nastalima u središnjici tvrtke u Aradu. Vidi: *Fényiratok: Recto-Verso katalógus: Auerbach és Kozmata*. URL: <http://www.fenyiratok.hu/fotok/recto-verso-katalogus/?album=2&gallery=351>.

20 Vidi: *Muo: AthenaPlus: Djeca Rayman: fotografija*. URL: <http://athena.muo.hr/?object=detail&id=39785>.

velik broj sačuvanih Knittelovih fotografija upućuje na popularnost atelijera domećući da su one iz 80-ih godina uobičajeno bile opremljene elegantnim crnim kartonima sa zlatotiskom. Na temelju dostupnih grupnih portreta prosuđuje o iznimnoj prostranosti atelijera, po Knittelovim riječima, smještenog u njegovoj kući. Primjećuje međutim i da se fotograf „nije tim mogućnostima uvijek koristio s pravom mjerom“, zbog čega su je se pojedine snimke s pozadinom koja sugerira jezerski krajolik ili unutrašnjost raskošne palače dojmili kao kazališni prizor.²¹ V. Burić pojašnjava kako pretpostavka o kratkotrajnoj suradnji sa spomenutim Schefflerom proizlazi iz činjenice da dosad nisu pronađeni ni podaci ni fotografije koji bi svjedočili o njihovu zajedničkom radu. Bilježi da je Knittel udomaćeni Nijemac, donosi i podatke o njegovu rođenju i smrti, a potom, kroz rekonstrukciju djelovanja atelijera (i nakon fotografije smrti), navodi i njegove različite lokacije, od kojih je ona u Kapucinskoj ulici postala i trajna adresa.²² Četiri Knittelove fotografije iz Strossmayerove galerije (kat. br. 18, 19, 20, 21), nastale u razdoblju između 1885. i 1887. godine, kaširane su na deblje crne ili žućkaste kartone, pri čemu je na potonjima otisnuta navedena adresa. Jedina snimka čitljive pozadine svojom se raskošnom scenom uklapa u dojam prvospomenute istraživačice, koja ju je, uostalom, i reproducirala u velikom pregledu fotografije 19. stoljeća u Hrvatskoj.²³

Maximilian (Miksa, Makso) Schrecker, Osijek (1857. – 19?)

U raspoloživoj domaćoj literaturi o fotografu Maksu Schreckeru zabilježeno je da je u Osijeku djelovao u posljednjem desetljeću 19. stoljeća, a možda i ranije, odnosno već (krajem) 1880-ih godina, isprva u Kapucinskoj ulici, a potom na adresi Bahnalle, u

21 Usp. Grčević N. 1981., str. 147, 238.

22 Usp. Burić 1994., str. 288-289; Burić 1996., str. 27-29, 57-58. U popisu osječkih zavičajnika iz prve polovice 20. stoljeća zabilježeno je da Georg Knittel, rodom iz Kisjenöa kraj Arada, uživa zavičajno pravo na temelju popisa zavičajnika od 1857. godine. U priloženoj je karti vlasnika potkućnica oko 1880. godine, nekretnina u vlasništvu Gjüre Knittela ucrтана na adresi u Kapucinskoj ulici br. 20 (usp. Sršan, Matić 2003., str. 396, 941).

23 Usp. Grčević N. 1981., str. 147. Apostrofirajući „loše režiran prizor“ jednog ženskog portreta s kraja stoljeća, V. Burić — u istom kontekstu zapažanja o Knittelovoj ne uvijek uspješnoj primjeni scenografije — spominje i navedenu fotografiju iz Strossmayerove galerije (usp. Burić 1994., str. 291; Burić 1996., str. 29).

vlastitoj kući. Naglašava se i kako je brojna sukcesivno osvajana odličja ažurno pridodavao logotipu na poledini fotografskih kartona. Među ostalima, ističe se njegov naslov belgijskoga dvorskog fotografa i nagrade osvojene 1891. godine na Međunarodnoj izložbi umjetnina u Zagrebu, gdje je izlagao kao jedan od samo trojice zastupljenih hrvatskih fotografa, te na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. godine.²⁴ Grčevićeva čak ilustrira tekst jednom od triju Schreckerovih fotografija iz Csikoseve ostavštine, no zanimljivo je da su kod svih, iako su opremljene različitim kartonima, izostali prikazi nagrada. Tijekom ovog je istraživanja ustanovljeno da je Maximilian (Miksa) Schrecker rođen 1857. godine kao sin češkog Židova Ignaza (Isaaka) Schreckera, koji je i sam bio portretni fotograf, djelatatan u Budimpešti, Beču, Bruxellesu, Münchenu, Celju, Puli i Linzu, a nosio je titulu virtemberškog, austrougarskog, nizozemskog i belgijskog dvorskog fotografa.²⁵ Zanimljivo je i da se ostarjelom Ignazu u drugom braku, kao posljednje od petero djece, rodio Carl August (1885. – 1935.),²⁶ kasnije također profesionalni fotograf, djelatatan u Puli, na Brijunima i u Berlinu.²⁷ Carl i Makso Schrecker bili su dakle polubraća. U Csikosevoj je ostavštini pronađen portret muškarca (kat. br. 9) snimljen u Budimpešti u atelijeru Schrecker & Kalmar. Nema sumnje da je riječ o istoj obrtničkoj radionici koja je, na istoj adresi, djelovala i kao samostalan atelijer Schrecker, o čemu svjedoči oprema sačuvanih fotografija s grafičkim oblikovanjem poledine gotovo identičnim onome na fotografiji iz Strossmayerove galerije.²⁸ Sudeći prema prikazima osvojenih odličja – istima onima koje, čak i u jednakome rasporedu, nalazimo na poledinama već spominjanih radova iz vremena kada je atelijer vodio samo jedan vlasnik – fotografija nije mogla nastati prije 1873. godine. Poslovni

- 24 Usp. Grčević N. 1981., str. 147, 238; Burić 1994., str. 293-294; Tonković 1994.a, str. 447; Tonković 1994.c, str. 338; Burić 1996., str. 30-31, 65-67; Tonković 2004., str. 16, 18; Tonković, Alilović 2004., str. 134. Zanimljivo je da Grčevićeva uopće ne spominje postojanje Schreckerova atelijera u Kapucinskoj ulici, dok se iz oba teksta V. Burić može implicitno zaključiti kako je otamo u Kolodvorsku ulicu preseljen 1890-ih, iako u kataloškom popisu izložaka osječke izložbe iste autorice, uz ime Maksa Schreckera, stoji: „Atelijer u Kapucinskoj ulici, od 1880-ih godina do 1905. godine.”
- 25 *Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation 1815.-1950.: Schrecker Ignaz Franz*. URL:http://hw.oeaw.ac.at/oebl/oebl_s/Schrecker_Ignaz-Franz_1834_1888.xml.
- 26 *Franz Schrecker Foundation: Biography*. URL:<http://www.schrecker.org/neu/engl/biogra/chrono/chrono.html>
- 27 Usp. Tonković 1994.b, str. 89-90, 139; Tonković 1994.a, str. 447; Skuljan 2009., str. 83; Tonković 2011., str. 199. Potonji izvor kao godinu njegove smrti navodi 1930.
- 28 Usp. *Fényiratok: Recto-Verso katalógus: Schrecker Ignáz*. URL: <http://www.fenyiratok.hu/fotok/recto-verso-katalogus/?album=2&gallery=51&nggpage=2>.

partner u dvovlasničkom budimpeštanskom atelijeru vjerojatno je bio Peter Kalmar, čiji je velik broj fotografija sačuvan u Mađarskoj, i to ponajviše samostalnih radova, iako natpisi na fotografskim kartonima svjedoče o još nekim suradničkim odnosima uspostavljenima tijekom njegove karijere. Maximilian Schrecker po nekim je podacima preuzeo očevo budimpeštansko atelijer 1876. godine, dvije godine kasnije ga je, čini se, prodao; radio je i u Segedinu i Bratislavi, a nosio je i naslov kraljevskog nizozemskog dvorskog fotografa.²⁹ Nije poznato kada se preselio u Osijek, jer su raspoloživi podaci iz literature proturječni.³⁰ Rezultati proizašli iz obrade Csikosevih fotografija (kat. br. 16, 17, 22, 23) govore u prilog pretpostavci da je atelijer Schrecker u Osijeku djelovao već sredinom 1880-ih godina. Različito od ostale tri snimke, nastale ispred, doduše slabo vidljive, oslikane kulise, posljednja je fotografija, već otprije u literaturi spominjana zbog odmjerenosti,³¹ snimljena ispred apstraktne svijetle pozadine.

Rudolf Mosinger, Zagreb (1865. – 1918.)

Povijest djelovanja fotografa Rudolfa Mosingera, s ishodištem u varaždinskom atelijeru koncem 1880-ih, složena je što zbog učestalih promjena ustroja i naziva tvrtke, to zbog razgranate poslovne djelatnosti kroz višekratno uspostavljane podružnice i zavode u Zagrebu, Varaždinu i Rogaškoj Slatini. N. Grčević stoga ističe da su fotografije s njegovim prezimenom proizvod jedne ili više radionica, s vjerojatno brojnim osobljem koje je djelovalo pod nadzorom majstora poduzetnika. Prema autoričinu mišljenju, Mosinger je, unoseći novost u dotadašnju praksu poslovanja zagrebačkih fotografa i u tehničkom i u organizacijskom pogledu, primijenio iskustva stečena tijekom školovanja u Beču.³² Naglašava i

²⁹ Vidi bilj. 25.

³⁰ Naime, nasuprot domaćoj literaturi, koja otvara prostor pretpostavci da je Makso Schrecker u Osijeku djelovao još (kasnih) 1880-ih, austrijski biografski leksikon spominje Schreckerov rad u Osijeku 1894. godine.

³¹ Usp. Burić 1994., str. 294; Burić 1996., str. 32.

³² Grčević N. 1981., str. 116-118, 232-233. Rudolf Mosinger jedan je od prvih domaćih fotografa s profesionalnom izobrazbom. Između 1885. i 1887. godine školovao se u Beču kod renomiranog stručnjaka, dr. Josefa Székelyja. O Mosingeru vidi i: Tonković 1994.a, 440-441; Tonković 1994.b, str. 88, 152; Tonković 2002., str. 3; Alilović 2004., str. 46-56; Tonković 2004., str. 14, 16, 20; Tonković, Alilović 2004., str. 116-128; Tonković 2011., str. 182.

kako rad njegovih atelijera, unatoč kontinuiranoj tehničkoj kakvoći fotografija, ne posjeduje neke jedinstvene specifične osobine. U Zagrebu Mosinger djeluje od 1894. godine: prve četiri godine u okviru tvrtke „Mosinger & Breyer“, potom osniva „Prvi hrvatski fotografski artistski zavod“, da bi se već 1900. godine posvetio svjetlotiskarskoj djelatnosti, no fotografski je atelijer u Ilici br. 8 ostao u rukama obitelji.³³ Mosinger se kroz karijeru sustavno dodatno obrazovao i usavršavao u primjeni modernih fotografskih i tiskarskih tehnika, postupaka i materijala. U nizu njegovih inovacija svakako valja spomenuti uvođenje novih fotografskih formata, uz uobičajene format posjetnice i format *Kabinet*. U dije-lu literature ističu se njegovi rani portreti varaždinskoga građanstva, redom *vignette* poprsja u blagom poluprofilu.³⁴ Mosingerovi su atelijeri bili stjecište građanske elite, čiji su pomno inscenirani portreti predstavljali sredstvo samoreprezentacije. Zahvaljujući sačuvanim fotomehaničkim reprodukcijama snimaka, poznat nam je izgled zagrebačkoga, historicistički opremljenog, atelijera koji je raspolagao mnoštvom iluzionistički oslikanih kulisa i primjerenim mobilijarom. Neki autori naglašavaju pionirsku Mosingerovu ulogu u dokidanju standardnih načina kadriranja te stroge impostacije i statičnosti modela, pri čemu apostrofiraju začetke komunikacijskih gesta, kako između portretiranih, tako i prema promatraču.³⁵ Među Csikosevim su obiteljskim fotografijama pronađena dva ipak konvencionalnija portreta nastala u Mosingerovoj tvrtki. Prva je fotografija podosta oštećeni Csikosev portret, sudeći prema rukopisnoj inskripciji na poledini, nastao 1915. godine (kat. br. 73). Na poledini kartona te mat kolodijske fotografije, unutar secesijskog okvira, otisnuti su monogram i

33 Citirajući arhivske izvore, Grčevićeva iznosi podatak da je Rudolfova supruga Amalija Mosinger vodila obrt sve do 1926. godine. Bilježi i da je u atelijeru s radom započeo njihov sin Franjo (Grčević 1981., str. 116, 232-233. Usp. Tonković 2002., str. 4). U novijim se izvorima navodi da je Franjo Mosinger, zbog novonastalih geopolitičkih prilika te očeve smrti 1918. godine, prekinuo studij arhitekture u Beču i vratio se u Zagreb kako bi nastavio voditi atelijer, koji je pak od samog početka djelovanja, ali tek formalno, glasio na njegovu majku Amaliju (Tonković 2002., str. 6; Alilović 2004., str. 47, 54; Tonković, Alilović 2004., str. 110).

34 Usp. Šimunić 1994., str. 306.

35 Alilović 2004., str. 48.

natpis s imenom „Artističkog zavoda Mosinger“. U drugom je slučaju riječ o sjajno-kolodijskoj fotografiji (kat. br. 39) kaširanoj na karton *Promenade* formata.³⁶ Poledinu mu ukrašavaju slikovni prikazi rustikalne arhitekture, vitičast vegetabilni ornament, monogram i natpis, što je redovito obilježje Mosingerovih fotografija s kraja 19. i prva dva desetljeća 20. stoljeća.³⁷ Riječ je o prikazu muške figure koja se od koljena nadolje stapa s bijelom pozadinom.

Arnold Brauner, Zagreb (1878. – 1942./3.?)

Arnold Brauner brat je karlovačkog fotografa Hinka Braunera, o kojem je u literaturi zabilježeno znatno više podataka. N. Grčević, pozivajući se na zagrebačke obrtničke popise, navodi da je fotograf A. Brauner djelovao u Zagrebu između 1902. i 1932. godine, na adresi Ilica 35. Novija literatura, također temeljena na arhivskom gradivu, donosi podatke iz privatne biografije, među kojima i onaj o deportaciji tročlane fotografove obitelji u Auschwitz. Bilježi se i da se Braunerov dobro uhodani obrt odvijao kroz ilički atelijer te podružnicu u Frankopanskoj ulici 11.³⁸ U Csikosevoj je ostavštini identificiran tek jedan rad Braunerova atelijera (kat. br. 69), a logotip na poledini kartona na koji je fotografija nalijepljena uključuje natpis s potonjom adresom. Datirana je u period oko 1910. godine. Zanimljivo je da je ta mat kolodijska fotografija zapravo reprodukcija znatno starije snimke, dagerotipije nastale ranih 1850-ih godina, vjerojatno u Osijeku.

Ostatak fotografija s utvrđenim autorstvom portreti su članova obitelji, nastali između prvog i četvrtog desetljeća 20. stoljeća u profesionalnim atelijerima (Atelier Mercép, S. Prodanović, Studio Kowalsky,

36 *Promenade* format podrazumijeva fotografiju dimenzija 17,7 x 9,8 cm, lijepljenu na karton dimenzija 20,5 x 11 cm (Lavédrine 2009., str. 120). Dimenzije Mosingerove fotografije ponešto odstupaju od standarda, no veličina kartona uvelike se s njime podudara.

37 Šimunić 1994., str. 307.

38 Tonković, Alilović 2004., str. 68.

Studio Sesar, Foto „Belveder“ Rijeka, I. Schiffer) koji su prepoznati na temelju tiskanih inskripcija. Nekoliko je takvih portreta međutim ostalo neatribuirano. Posve su drukčijeg karaktera razmjerno brojni intimistički prizori obiteljskog života, koji datiraju od 1890-ih do prvih desetljeća 20. stoljeća. U najvećoj je mjeri riječ o želatinskim fotografijama i uglavnom im nije bilo moguće bez sumnje utvrditi autora. Imajući na umu činjenicu da je Bela Csikos kao fotoamater posjedovao fotografsku opremu i određene potrebne vještine,³⁹ opravdano je zaključiti da je on autor većine njih. Redom je riječ o serijama fotografija supruge i sinova, katkada u društvu rođaka ili prijatelja, s prepoznatljivim zajedničkim vremenskim i ambijentalnim obilježjima. U kontekstu već spominjanih proučavanja Csikosevih fotografskih uradaka koji su na različite načine vezani uz njegovu profesionalnu biografiju, neki su autori, iako polazeći sa suprotnih pozicija, u njegovim radovima, dalje od puke utilitarnosti, vidjeli autonomno izražajno sredstvo.⁴⁰ Vizualna kvaliteta najboljih Csikosevih snimaka očituje se u kompozicijskim rješenjima, tretmanu svjetla, ekspresivnosti i simboličkom naboju. Kod privatnih je fotografija iz ostavštine međutim teško prepoznati jednako visoke estetske domete.

Povijest obitelji u fotografijama

Eventualno prisutne rukopisne inskripcije bile su temelj za prepoznavanje osoba na pojedinoj snimci, no često ih je valjalo upotrijebiti komparativnom analizom sa srodnim materijalom u okviru same cjeline ili drugih izvora te iz literature. Kako su naime fotografije iz slikareve ostavštine svojevrsna

³⁹ Vidi bilj. 2.

⁴⁰ M. Grčević tako, ubrajajući Csikosa u vrhunce domaće amaterske fotografije 19. stoljeća, naglašava majstorsku uporabu svjetla i neposrednost pojedinih radova (Grčević M. 1997., str. 22). M. Tonković pak zaključuje da „tehnička kvaliteta njegovih fotografija ne omogućava da se kroz njih slikarski tretira model: da po njima slika; prije ih je moguće zamisliti kao paralelni i nezavisni medij u kojem se izražava isti motiv, igru 'žive slike'", koja je „istovremena a možda i posteriorna njegovim slikanim motivima.“ (Tonković 1994.c, str. 335).

familijarna kronika, Csikosevo su rodoslovlje i obiteljska povijest postali ključ za njihovo čitanje. Referentna točka za pokušaj cjelovitije rekonstrukcije povijesti Csikoseve obitelji bilo je već spominjano monografsko Zlamalikovo ostvarenje iz osamdesetih godina prošloga stoljeća, u kojem autor, ocrtavajući umjetnikov životni put, sumarno prikazuje njegovo rodoslovlje te povijest nekoliko generacija obitelji Csikos, Modesti i Raymann. Zlamalik spoznaje temelji na proučavanju dokumenata i fotografija sačuvanih u okviru same ostavštine, na dotad objavljenoj literaturi o slikaru, novinskim tekstovima, ranijim istraživanjima o Modestijevima te informacijama koje je prikupio u kontaktu sa Csikosevim mlađim sinom Julijem i drugim članovima uže i šire obitelji.⁴¹ Ti su podaci ovom prilikom potvrđeni, dopunjeni ili ispravljeni uvidom u matične knjige osječkih župa i Župe Bjelovar te matice 16. i 78. pješačke pukovnije. Dragocjen su izvor informacija predstavljale i fotografije iz zbirke drugih hrvatskih baštinskih institucija,⁴² onovremeni novinski napisi, memoarska proza suvremenika, radovi o vojnoj, ekonomskoj i medicinskoj povijesti na tlu Hrvatske, strukovni leksikoni te publikacije zavičajne tematike, čak i mrežne stranice pojedinih tvrtki i institucija. Zaključci temeljeni na potonjima koje nije bilo moguće provjeriti u arhivskim vrelima ili vrelima znanstvenog karaktera ostavljeni su tek u naznaci.

Najmanje je raspoloživih podataka o podrijetlu Bele Csikosa s očeve strane obitelji. Otac, Petar Csikos, rođen je 1818. godine u Starom Slankamenu u okolici vojvođanskoga grada Indije ili pak u njegovoj neposrednoj blizini, dok se o prethodnoj generaciji znade tek da je djedu ime bilo Ivan te da je umro u Starom Slankamenu 19. veljače 1834.⁴³ Uz Lunačeve i Zlamali-

41 Usp. Zlamalik 1984., str. 5-10.

42 Ovo je prigoda za zahvalu kolegicama Eriki Žilić Vincetić iz Državnog arhiva u Osijeku, Sandi Kočvar iz Gradskog muzeja Karlovac, Željki Kolveshi iz Muzeja grada Zagreba, Petri Jalšovec iz Gradskog muzeja Križevci te Dunji Nekić i Antoniji Dejanović iz Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu.

43 Zlamalik 1984., str. 5. Autor se poziva na bilješke samog slikara te na tekstove Vladimira Lunačka (usp. Lunaček 1920., str. 6; Lunaček 1924., str. 4). U matici vjenčanih Župe Osijek Gornji grad 1855. – 1882., pod brojem 49, zabilježeno je vjenčanje Petra Csikosa i Justine Modesti, održano 24.11.1862., uz opasku da je mladoženja, s boravištem u Donjem gradu, rođen u Starom Slankamenu, star 44 godine, što potvrđuje Zlamalikove navode o mjestu i vremenu rođenja (MK Osijek Gornji grad V 1855. – 1882., HR-HDA-1448/ZM-34D/062).

kove pokušaje rasvjetljavanja vojne karijere Petra Csikosa, osobito one ranije, vezan je niz nevjerodostojnih i proturječnih informacija: tako primjerice, osim što ne razlikuju graničarske od linijskih pješačkih pukovnija, poistovjećuju pojedine postrojbe i dvije vremenski deset godina udaljene vojne kampanje te unose popriličnu konfuziju u rekonstrukciju spomenute slavne epizode na sjevernotalijanskom bojištu.⁴⁴ Tijekom ovog je istraživanja sa sigurnošću potvrđeno da je Petar Csikos odlikovan kao satnik 53. pješačke pukovnije nadvojvode Leopolda,⁴⁵ da je, kao bojnika, tijekom ustrojavanja 78. Šokčevićeve pukovnije imenovan zapovjednikom njezina pričuvnog sastava u

1. Petar Csikos

44 Lunaček tako piše: „Na Sesiji, malenom pritoku Pada, u Gornjoj Italiji, pod maršalom grofom Radetzkyem, na čelu Križoka ili Gjuroka, prebacio mu je otac Pera Stojadinović – Csikos, tri puta jače Pijemonteze, te uz odlikovanje dobio i zvučni naslov ‘plemenitog viteza od Sesie’.“ (Lunaček 1924., str. 4). Zlamalik pak bilježi: „... nakon što su umukli topovi snažne armije feldmaršala Radetzkgog, pri svođenju računa dobivenih bitaka i efektivnih žrtava postignutog uspjeha, spominje se 1849. godine i mladi poručnik Petar Čikoš. On je na čelu čete mladića i muževa križevačko-đurdevačke pukovnije u borbama na rijeci Sesiji, pritoci Pada u provinciji Novara, potukao do nogu i natjerao u bijeg daleko nadmoćniju formaciju pijemontskih vojnika, pa će, ali znatno kasnije, za pokazanu hrabrost i postignut uspjeh dobiti laskavu titulu ‘vitez od Sesije’“, dok u bilješki ispod teksta stoji: „Kao profesionalni vojnik graničarskih jedinica Petar Čikoš je često mijenjao mjesto boravka, već prema tome gdje su bile stacionirane 53., 78. i 16. pješačka regimenta u kojima je služio. U vrijeme kampanje armije feldmaršala Radetzkgog u sjevernoj Italiji osobna hrabrost otvorila mu je put za napredovanje u vojnoj hijerarhiji (1848–1849), tako da ga 1864. g. srećemo u Osijeku kao kapetana nastanjenog u osječkoj tvrđavi...“ (Zlamalik 1984., str. 5). U rukopisnoj kronici Križevačke i Đurdevačke graničarske pješačke pukovnije, koje su podnijele znatan teret u ratnim djelovanjima u Italiji 1848/49. godine, među brojnim odlikovanim i pohvaljenim pojedincima ne spominje se ime Petra Csikosa (usp. Künzl 2008., str. 79–87). U nastavku istog povijesnog pregleda, u poglavlju o austrijskom ratnom pohodu 1859. godine, stoji da su u vojnim operacijama sudjelovale obje varaždinske graničarske pukovnije, no da je aktivniju ulogu imala samo 2. križevačka bojna kod Solferina (isto, str. 98). Usp. bilj. 5.

45 „Kod Palestre 30. svibnja 1859. pretrpila je naša pukovnija znatne gubitke, ali je stekla više odlikah. Kapetan Petar Čikoš dobio je red željezne krune.“ (Grlović 1891.).

Osijeku,⁴⁶ u kojem svojstvu službuje do kolovoza 1871. godine, kada je u činu pukovnika postavljen za zapovjednika nove Varaždinske 16. pješačke pukovnije sa sjedištem u Bjelovaru,⁴⁷ gdje je i umro 1888. godine.⁴⁸ Unutar ostavštine sačuvan je atelijerski portret sredovječnog časnika (kat. br. 2), koji, sudeći prema fizičkim karakteristikama fotografije i njezine opreme te izgledu same vojne odore, datira iz šezdesetih godina devetnaestog stoljeća. Slijedom navedenog zaključeno je da fotografija prikazuje Petra Csikosa, iako je uz njezinu reprodukciju u Zlamalikovoj knjizi tekst: „Petar Modesti, umirovljeni kapetan i senator grada Osijeka“.⁴⁹ Identitet fotografiranog potvrđen je usporedbom s još jednim portretom Petra Csikosa, sačuvanim u Zbirci starije fotografije zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt (sl. 1). K tomu je posve očito da su obje snimke nastale istom prigodom u zasad neutvrđenom, vjerojatno osječkom, atelijeru. Zlamalikovu pak identifikaciju posve opovrgava fotografski portret Petra Modestija, sadržan u okviru zanimljive cjeline s prikazima osječkih uglednika, sačuvane u obliku reprodukcije u tamošnjem državnom arhivu (sl. 2).⁵⁰ Petar Modesti djed je Bele Csikosa po majci, o čijem se podrijetlu i životu znade znatno više. Podatke o rođenju u Pazinu 1790. godine koje iznosi Zlamalik potkrepljuje matična knjiga umrlih osječkoga Gornjega grada, gdje je umirovljeni satnik Petar Modesti preminuo kao osamdesetogodišnjak.⁵¹ Isti autor, opisujući njegovo podrijetlo dvije generacije unatrag, u cijelosti preuzima podatke iz teksta Ante Brlića objavljenog u *Osječkom zborniku* četrdesetih godina dvadesetog stoljeća. U tom članku, na temelju dokumenta iz osamnaestog stoljeća te natpisa s nadgrobnog spomenika obitelji Modesti – Csikos na osječkome gornjogradskom groblju, rekonstruira se

46 Sršan 2000., str. 437. Zlamalikove navode o tome da je između 1867. i 1871. godine služio u Aradu i Temišvaru, gdje je pukovnija priključena brigadi P. Preradovića, valja dodatno istražiti, no u određenoj ih mjeri potvrđuju fotografski portret supruge Petra Csikosa, Justine, nastao u atelijeru Auerbach u Aradu, iz fundusa zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt (*Gospoda Csikos*, inv. ozn. MUO-008789/02) te pukovnijske matice rođenih i umrlih, u kojima su zavedena imena njihova sina Aloisa, umrlog u Aradu 24.2.1867. (MK vojnih osoba 78. pješačke pukovnije U 1860. – 1872., HR-HDA-1448/ZM-34/476) i kćeri Vilhelmine Justine, rođene u istom gradu 20.4.1868. (MK vojnih osoba 78. pješačke pukovnije R 1860. – 1907., HR-HDA-1448/ZM-34D/067). Poznato je da se, po svršetku preustroja vojske u skladu s Hrvatsko-ugarskom nagodbom, pukovnija vratila iz Arada u Osijek u svibnju 1869. godine (Sršan 2000., str. 441-442). U korespondenciji između biskupa Strossmayera i Petra Preradovića vođenoj između 1867. i 1872. godine, sačuvana su dva pisma iz travnja, odnosno svibnja 1871. godine, u kojima se spominje „pukovnik Čikoš“, koji ima pomoći pri dopremi konja, Strossmayerova dara Preradoviću, iz Osijeka u Beč, te iz kojih je razvidno da Csikos tada službuje u Osijeku (usp. Karaula 2011., str. 52).

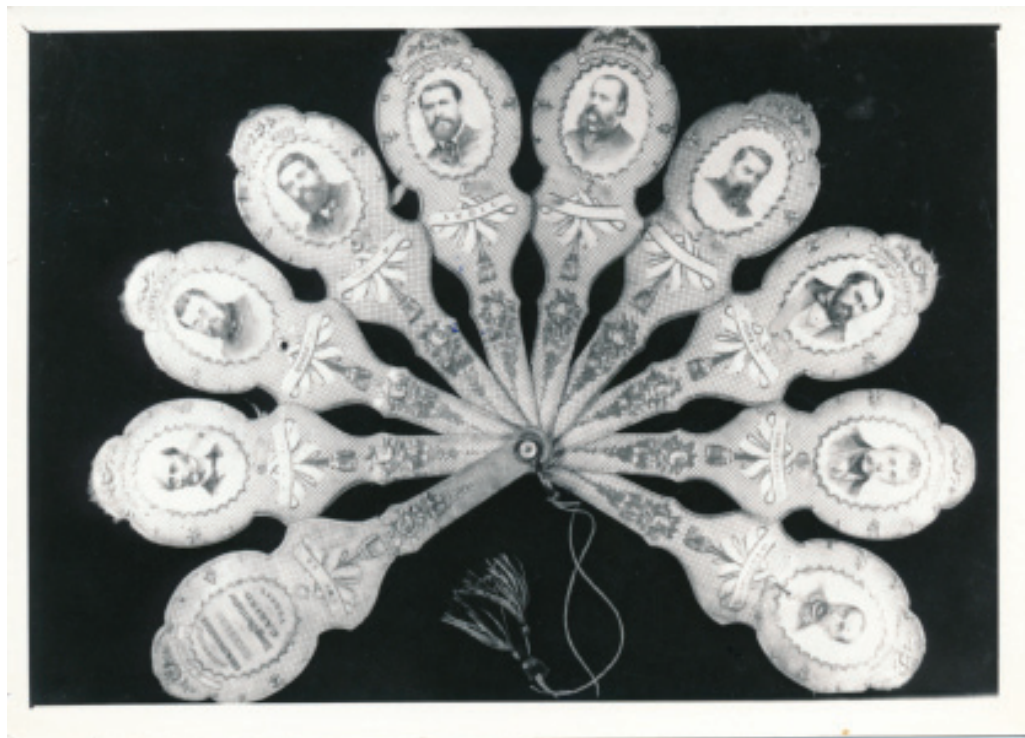
47 Sršan 2000., str. 442.

48 Zlamalik 1984., str. 5.

49 Zlamalik 1984., str. 11.

50 Riječ je o reprodukciji fotografije lepeze s portretima osam osječkih odličnika, članova prestižnog gornjogradskog „Kasino“ društva, ispod kojih su ispisana njihova imena.

51 Pod brojem 137 naime upisan je „capitaneus in pensione“ Petrus Modesti, umro 7.8.1869., star 79 godina, kojemu u rubrici za mjesto rođenja stoji: „Vizina in Istria“ (MK Osijek Gornji grad U 1855. – 1871., HR-HDA-1448/ZM-34D/063).

2. Petar Modesti među osječkim odličnicima (drugi zdesna)

povijest Modestijevih počevši s Valentinom (1714. – 1776.), koji je, kao ugledni pravni stručnjak čiji je život bio vezan uz Trst, Ljubljani i Graz, 1772. godine obitelji priskrbio plemićki naslov. Sa suprugom Marijom Anom rođenom Buglioni imao je dvije kćeri i sina Petra, tršćanskog odličnika, rođenog u Ljubljani 1751. godine, preminulog u dobi od 45 godina. Brlić potom navodi podatke o četvoro djece koje je potonji dobio u braku sa Suzanom d'Oettel: Ani, Valentinu, Franjici i Petru, a na temelju mjesta pokopa dvoje zadnjespomenutih Zlamalik zaključuje da je upravo on bio prvi Modesti koji se, krajem stoljeća, doselio u Osijek, iako u izvornom tekstu nije naznačeno gdje je pokopan sam Petar, dok mu je supruga umrla u Beču.⁵² Njegov istoimeni sin spomenuti je djed Bele Csikosa, u vezi pak s kojim Brlić

52 Brlić 1942. Usp. Zlamalik 1984., str. 6. Vrijedi spomenuti i podatak da je na osječkom groblju svete Ane, polje VII, razred 5, broj 4, pokopana Franciska Modesti, sudeći prema podacima uprave osječkih groblja, preminula 10.12.1858. Počivalište dijeli s još nekoliko članova obitelji o kojima će biti govora u nastavku teksta (vidi: *Ukop Osijek: Tražilica pokojnika*. URL: <http://www.ukop-osijek.hr/index.php/trazilica-pokojnika.html>). Brlić o njoj bilježi da je rođena 1796., a umrla 10.12.1857., no u oba ga slučaja opovrgava bilješka br. 243 matice umrlih osječke Župe Gornji grad, u kojoj se potvrđuje datum smrti naveden u evidenciji groblja, te iznosi podatak da je „Franciska filia Petri Modesti” preminula u dobi od 64 godine (MK Osijek Gornji grad U 1855. – 1871., HR-HDA-1448/ZM-34D/063).

bilježi da je sa suprugom Justinom, rođenom 1810., a umrlom u Osijeku 1895. godine, imao troje djece: Idu, umrlu u Osijeku, Petra, rođenog 1839. godine u Munkácsu (današnja Ukrajina), a preminulog 1910. godine u Osijeku, te Justinu, rođenu 1841. i umrlu 1928. godine u Osijeku. Zlamalik uopće ne spominje Modestijevu suprugu, a slijedeći Brlića, ponavlja podatak o njihovo troje djece, s time što umjesto Ide kao stariju kćer imenuje Izabelu, preuzimajući pritom od prethodnika navode o 1834., odnosno 1857., kao godinama njezina rođenja, odnosno smrti.⁵³ U ostavštini je međutim sačuvana (kat. br. 69) reprodukcija snimke nastale ranih 1850-ih, vjerojatno u Osijeku, koja prikazuje sedmeročlanu obitelj, a inskripcija na njezinoj poledini kazuje kako je riječ o portretu Petra Modestija i supruge Justine rođene Fünfgelden, s djecom Idom, Izabelom, Herminom, Petrom i Justinom,⁵⁴ što ukazuje na neke pogrešne navode obojice autora. Uvidom u matične knjige osječkih župa Gornji i Donji grad te one Šokčevićeve pukovnije, ustanovljeno je da su Petar i Justina Modesti⁵⁵ doista imali petero djece: Idu, rođenu 1934. i umrlu 1857. u Osijeku, što, iako neznatno korigira datum smrti, potvrđuje Brlićeve navode,⁵⁶ Herminu, kasnije udanu Gätsch, nepoznatog mjesta i godine rođenja,⁵⁷ Izabelu, za sada nedefiniranog vremena i mjesta rođenja i smrti,⁵⁸ te mlađe Petra i Justinu. U zapisnicima s osječkih gradskih skupština iz razdoblja između 1861. i 1866. godine ime Petra Modestija starijeg spominje se među općinstvom prisutnim na skupštini građanstva slobodnoga i kraljevskoga grada Osijeka održanoj 5. veljače 1861. te u nekoliko navrata tijekom 1864. i 1865. godine, u vezi sa sporom oko odvodnog

- 53 Isto. Zlamalik čak, nešto kasnije, govoreći o članovima obitelji Raymann, navodi da je podatke o njima, pa tako i o Izabeli Modesti, dobio od živućih članova obitelji (Zlamalik 1984., str. 7).
- 54 Mat kolodijaska fotografija iz Strossmayerove galerije nastala je u ateljeu Arnolda Braunera u Zagrebu oko 1910. godine, a reproducira dagerotipiju koja se čuva u Zbirci starije fotografije Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu (*Obiteljski portret*, inv. ozn. MUO-008627). U inventarnoj knjizi muzeja upisano je da je dagerotipija kupljena od Justine Csikoš-Sessia (sic!), s adresom Deželićeva 48, Zagreb, 29.7.1943.
- 55 Justina Modesti rođena je 1810. godine u Brodu na Savi, o čemu svjedoči matična knjiga umrlih gornjogradske osječke župe, gdje je pod brojem 113 upisana: Justina pl. Modesti r. Fünfgelden, „udova iza pok. Petra pl. Modestija, c. kr. zemaljskog kapetana u miru“, rođena u Brodu na Savi, umrla 10.5.1895. u osječkom Gornjem gradu, u dobi od 85 godina (MK Osijek I. Gornji grad U 1885. – 1902., HR-HDA-1448/ZM-34D/556).
- 56 U matici umrlih osječčkoga Gornjega grada, pod brojem 93, stoji bilješka o Idi Modesti, preminuloj 14.6.1857., kćeri Petra Modestija, staroj 23 godine, umrloj od tifusa u Osijeku (MK Osijek Gornji grad U 1855. – 1871., HR-HDA-1448/ZM-34D/063). Brlić umjesto 14. lipnja kao datum njezine smrti navodi 14. srpnja iste godine (vidi bilj. 52).
- 57 Iako u maticama rođenih osječkih župa nema spomena o rođenju Hermine Modesti, da je istoimena osoba doista bila kći Petra i Justine Modesti, osim spomenute dagerotipije, svjedoči zapis o rođenju blizanaca njezine sestre Justine Csikos, kojima je, uz drugu sestru, Izabelu, kuma bila Hermine Gatsch rođ. Modesti (MK vojnih osoba 78. pješačke pukovnije R 1860. – 1907., HR-HDA-1448/ZM-34D/067). Usp. bilj. 102.
- 58 Kao i u slučaju dviju spomenutih sestara, u osječkim maticama nema traga o njezinu rođenju. U matičnoj knjizi vjenčanih gornjogradske osječke župe međutim, pod brojem 17, uz datum 9.9.1855. stoji navod o vjenčanju Franciscusa Raimana, ljekarnika iz Donjega grada, starog 24 godine, s Isabellom, kćeri kapetana Petra Modestija, rođenom u osječkom Gornjem gradu, starom 18 godina (MK Osijek Gornji grad V 1855. – 1882., HR-HDA-1448/ZM-34D/062). Iz toga bi proizlazilo da je Izabela Modesti udana Raimann rođena u Osijeku 1837. godine, čemu međutim proturječi podatak iz matične knjige umrlih Župe Donji grad, str. 86, br. 286, od 24. 11. 1917., o smrti osamdesetčetverogodišnje Elisabete Rayman rođ. Modesti, „udove iza pok. Franje Raymana ljekarnika“, rođene u Brodu na Savi, s obitavalištem u osječkoj Hrstovoj ulici kbr 26 (MK Osijek Donji grad U 1915. – 1922., HR-HDA-1448/ZM-34D/559). Uzmemo li za sigurno da pokojnica uistinu jest Izabela Raymann, što se čini vjerojatnim imamo li na umu kako je u obiteljima Csikos, Modesti i Raymann bilo uvriježeno nadjevati djetetu više imena, i to imena koja su se kroz generacije ponavljala – a Elizabeta je jedno od njih – zbunjuje što bi, sukladno potonjem navodu, ista bila rođena u Brodu na Savi, i to 1833. godine. Usp. bilj. 95.

3. *Justina Csikos*

kanala.⁵⁹ Kako je bio vojni inženjer te se zbog toga možda i često selio, ne čudi izostanak imena njegove djece u maticama rođenih osječkih župa, a kako se on spominje među autorima planova brodske tvrđave dvadesetih, odnosno tridesetih godina devetnaestog stoljeća,⁶⁰ nije nemoguće da je bar jedno od djece rođeno u Brodu na Savi, što, nažalost, zbog nedostupnosti relevantnih tamošnjih matičnih knjiga, nije bilo moguće provjeriti.⁶¹ Zlamalikove navode o mjestu i vremenu rođenja Petra Modestija mlađeg potvrđuje publikacija o osječkim gimnazijama.⁶² Isti autor ističe i njegovu posvećenost problemima s područja urbanizma i hortikulture te činjenicu da je bio inicijator osnutka i čelnik *Društva za uljepšavanje Osijeka*.⁶³ U zapisnicima sa

- 59 Sršan 2004., str. 9, 295, 318-319, 343-344. Iz najranijeg je spomena spora, iako se ne navodi ulica, razvidno da je Petar Modesti posjedovao nekretninu na kućnom broju 4. Da su Modestijevi doista imali kuću na tom broju te da se nalazila u neposrednoj blizini Drape, svjedoči karta vlasnika potkućnica u osječkom Gornjem gradu oko 1880. godine (usp. Sršan, Matić 2003., str. 958). Isti se kućni broj navodi i u bilješkama o smrti Franjice i Ide Modesti u matičnim knjigama osječke gornjogradske župe (usp. bilj. 52 i 56).
- 60 Usp. Kljajić 1998., str. 78, 198.
- 61 Može se pretpostaviti da bi se imena kćeri Modestijevih mogla naći u dvjema matičnim knjigama (R 1828. – 1833. i R 1834. – 1855.), čije preslike nikada nisu izrađene, a izvornici su pohranjeni u arhivu slavonskobrodske Župe Gospe Brze Pomoći.
- 62 Podatak „Modesti Peter, Munkacs (Mađarska)” uvršten je među imenima maturanata Velike gimnazije u Osijeku, u školskoj godini 1856./57. (usp. Radman 2001., str. 112).
- 63 Zlamalik 1984., str. 10.

skupština slobodnoga i kraljevskoga grada Osijeka od 1867. do 1875. godine, spominje se u kontekstu neuspješnih kandidatura za gradskog podbilježnika 1868.⁶⁴, odnosno 1869. godine⁶⁵, da bi mu to – još iste godine – pošlo za rukom iz trećeg pokušaja.⁶⁶ Podnijevši ostavku nakon petogodišnje službe,⁶⁷ godine 1875. pobjeđuje na natječaju za izbor gradskog satnika, a iz skupštinskog je zapisnika vidljivo da je u to vrijeme u Osijeku zauzimao položaj sudbenog pristava prvog razreda.⁶⁸ Dužnost gradskog satnika obavljao je do početka 1896. godine,⁶⁹ a sljedećih je pet godina, sve do smrti, bio jedan od trojice gradskih vijećnika (senatora).⁷⁰ Jedan je njegov studijski portret (kat. br. 9), sačuvan među fotografijama iz ostavštine, reproduciran u Zlamalikovoj knjizi. Nastao je u budimpeštanskom ateljeru Schrecker & Kalmar, a na temelju priznanja koje su fotografi osvojili, označenih na poleđini kartonske podloge fotografije, datiran je u period nakon 1873. godine. Najviše je poznatih podataka o Justini, najmlađoj kćeri Modestijevih, budućoj supruzi Petra i majci Bele Csikosa, rođenoj u Osijeku 1841. godine, preminuloj u dobi od 87 godina.⁷¹ Jedan njezin fotografski portret posjeduje zagrebački Muzej za umjetnost i obrt (sl. 3). U Strossmayerovoj su galeriji sačuvani atelijski portret bračnog para Fünfgelden Modesti (kat. br. 1), po svoj prilici nastao šezdesetih godina devetnaestog stoljeća, te nekoliko fotografija Izabele Modesti iz različitih razdoblja života (kat. br. 16, 27, 38), dok je izgled preostalih dviju kćeri poznat samo sa spomenutog obiteljskog portreta. Izabela Modesti, osim što je bila teta Bele Csikosa, bila je i majka njegove supruge, najmlađeg od sedmero djece koje je dobila u braku s već spomenutim Franjom Raymannom, donjogradskim ljekarnikom i zastupnikom u gradskoj skupštini⁷². O njemu

64 Sršan 2005., str. 75.

65 Isto, str. 248.

66 Isto, str. 254.

67 Isto, str. 588.

68 Isto, str. 629.

69 Usp. Sršan 2006., str. 566, te Sršan 2007., str. 764. U prvim mjesecima 1896. godine Modesti još uvijek na sjednicama gradske skupštine prisustvuje u svojstvu gradskog satnika, da bi na zasjedanju od 15. travnja iste godine, s dvadeset i osam glasova gradskih zastupnika, bio izabran „za vijećnika sa plaćom od godišnjih 1800 for. i stanarinom od godišnjih 300 for.“ (Sršan 2008., str. 38).

70 Sršan 2008., str. 764. U zapisniku sa sjednice gradskog zastupstva od 12.9.1900. zabilježeno je: „Sjeća se velemožni predsjedatelj toplim riječima umrloga gradskog vijećnika gospodina Petra pl. Modestia, koji je kroz dugi niz godina vjerno i uzorno gradu služio, te priopćuje, da je povodom smrti istoga u ime grada položio vijenac na lijes i odredio, da ulicama, kojima je sprovod prolazio, gore plinske svjetiljke. Nadalje predlaže, da se žalost za pokojnikom unese u skupštinski zapisnik, što gradsko zastupstvo ustajući sa sjedala uz usklik „Slava mu!“ jednoglasno prihvaća.“ (isto, str. 560).

71 Usp. MK Osijek Gornji grad R 1828. – 1842., 7.11.1841. (HR-HDA-1448/ZM-34D/059) i MK Osijek Gornji grad U 1915. – 1928., str. 432, 5.8.1928. (HR-HDA-1448/ZM-34D/557). Vidi i bilj. 43. Valja spomenuti i da se u citiranoj osječkoj matici umrlih ne navodi mjesto smrti već se u rubrici o obitavalištu pokojnice navodi Bjelovar.

72 Njegovo se ime u svojstvu osječkog gradskog zastupnika višekratno spominje u skupštinskim zapisnicima između 1861. i 1866. godine (usp. Sršan 2004.). Isto se ponavlja u zapisnicima za razdoblje između 1867. i 1875. godine, s time što u popisu tadašnjih gradskih dužnosnika, priloženom na kraju publikacije, stoji da je Franjo Raymann bio zastupnik između 1867. i 1870. godine (usp. Sršan 2005.).

4. Franjo, Izabela i Bella Raymann

Zlamalik, pozivajući se na obiteljsku predaju,⁷³ bilježi da je bio sin ljekarnika Emanuela Raymanna, rođenog u Györu 1792., a umrlog u Osijeku 1869. godine. Ovom prilikom nije utvrđeno kada je isti došao u grad na Dravi, no, zahvaljujući popisu osječkih domaćinstava iz 1828. godine, znademo da je u to vrijeme već vodio ljekarnu, u kojoj je bio zaposlen i pomoćnik.⁷⁴ Izostavljajući spomen Raymannove supruge, od devetoro njihove djece Zlamalik imenuje one koji su nadživjeli dojenačku dob: uz Franju, to su Karlo, Eduard, Marija udana Zwick, Viktorija udana Haramustek, Ana i Kristina.⁷⁵ Autorove navode o rođenju i smrti Emanuela Raymanna potvrđuje matična knjiga umrlih osječkoga Donjega grada, a na temelju istog je arhivskog izvora moguće zaključiti da je njegova supruga zasigurno umrla prije njega.⁷⁶ Njezino je ime, Kristina Cink, poznato iz podataka o krštenju sina Franje u maticama donjogradske župe.⁷⁷ Franjo Raymann rođen je 1829. godine, kako točno bilježi već Zlamalik, jednako kao

⁷³ Vidi bilj. 53.

⁷⁴ Usp. Sršan 1990., str. 95. Autor u radu prilaže popis posjednika, među kojima je pobrojen i Rayman Emanuel, iz Donjega grada, kućni broj 109, u čijem su domaćinstvu po jedan uglednik, sluga, sluškinja i zanatlija. Popis uključuje i podatke o veličini posjeda te poreznom razredu.

⁷⁵ Zlamalik 1984., str. 6.

⁷⁶ Prema bilješci broj 57 matične knjige umrlih osječkoga Donjega grada, „pharmaceuta viduus“ Emanuel Raymann umro je 22.4.1869., uz napomenu da je tada bio sedamdesetmogodišnjak (usp. MK Osijek Donji grad U 1851. – 1872., HR-HDA-1448/ZM-34D/069). Vrijedi spomenuti i da je u rubriku o obitavalištu pokojnika upisana adresa Donji grad 143. Isti kućni broj ima i nekretnina Raymannovih ucrtana u kartu vlasnika potkućnica u Gornjem gradu oko 1880. godine (usp. Sršan, Matić 2003., str. 937).

⁷⁷ Franciscus Xaverius Raimann, sin apotekara Emanuela i Christine djevojačkog prezimena Cink, rođen je 18.11.1829. (usp. MK Osijek Donji grad R 1827. – 1849., V, U 1827. – 1852., HR-HDA-1448/ZM-34D/067). Njegov je kum na krštenju bio stanoviti Elia Mohl, a zanimljivo je da osobu istog imena nalazimo u popisu gradskih zastupnika, i to za razdoblje 1868. – 1875. godine (usp. Sršan 2005., str. 651). Kada je pak riječ o majci Franje Raymanna, identitet joj dodatno potvrđuje bilješka o rođenju djevojčice Karoline Stropković 5.12.1848., koja uključuje i opasku o krsnoj kumi: „gospoja Kristina Emanuela Raimana apothekara žena“ (MK Osijek Donji grad R 1827. – 1849., HR-HDA-1448/ZM-34D/068).

5. Stjepan i Justina Raymann

i podatak da je izborom profesije pošao očevim stopama te da je umro u dobi od četrdeset i pet godina, što potvrđuje i zapis iz matične knjige umrlih Donjega grada.⁷⁸ Sudeći prema promidžbenim oglasima medicinskih i stomatoloških pripravaka u onovremenim tiskovinama, isto je zanimanje odabrao i njegov brat Karlo, kojeg je s velikom pouzdanošću moguće poistovjetiti s ljekarnikom djelatnim u drugoj polovici stoljeća u Brodu na Savi.⁷⁹ Ovo je istraživanje rezultiralo tek oskudnim spoznajama o još samo dvoje potomaka Emanuela i Kristine Raymann: o Anni Raymann je naime zabilježeno da je 1860. godine bila krsna kuma Franjinoj kćeri Marijani,⁸⁰ dok je treći sin možda isti Eduard Raymann, rođen 1841. godine, koji se navodi u popisu osječkih zavičajnika iz razdoblja između 1901. i 1946. godine.⁸¹ Kada je riječ o Franji,

- 78 Pod brojem 31, uz ime Franciscus Raymann, stoji datum smrti 21.2.1874. te opaska da je riječ o ljekarniku, starom 45 godina, oženjenom Izabelom rođenom Modesti (MK Osijek Donji grad U 1873. – 1886., HR-HDA-1448/ZM-34D/069).
- 79 U novinskom oglasu za Poppovu anatersinsku vodu za usta stoji da se ista, između ostalih prodavatelja, može dobiti i „u Brodu kod C. Raymanna“ (usp. *Za- točnik*, 13.2.1871.). Slično je i s oglasom za praškasti stomatološki pripravak iz 1884. godine (usp. *Narodne novine*, 15.1.1884.). U tom je smislu znakovita i sljedeća objava: „(Zaručeni.) Javljaju nam iz Broda na Savi da se je ovdje ovih božićnih praznikah zaručio obće štovani i uvaženi sudac pristav k. kotarskog suda g. Karlo Ferrić sa gospodičnom Kristinom Rajman, kćerkom tamošnjeg liekarnika.“ (*Narodne novine*, 4.1.1884.). Na mrežnim stranicama Ljekarne Slavonski Brod, u tekstu o povijesti ljekarništva u tom gradu, navodi se da je Karl Raymann bio brodski ljekarnik od 1867. godine (vidi: *Ljekarna Slavonski Brod: O nama: Povijest*. URL: <http://www.ljekarna-sb.hr/onama.html>).
- 80 Pod brojem 82 u matici rođenih Donjega grada zabilježeno je ime Marijane Helene Justine Raiman, rođene 7.7.1860., kćeri Franje Raimana i Izabele Modesti, a kao kuma joj je navedena „Anna filia Emanuelis Raiman ex Inf. Essek“ (MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).
- 81 U popisu tako stoji: „Raymann Eduard, *1841., Osijek; neož., mesarski pomoćnik, sada nestalni nadničar; Opaska: uživa zavičajno pravo u gradu Osijeku na temelju odluke gradskog poglavarstva u Osijeku od 17.5.1887. br. 4018.“ (usp. Sršan, Matić 2003., str. 668).

u Zlamalikovoj se monografiji međutim i u ovom slučaju bilježi nekoliko pogrešnih navoda, koji su vjerojatno posljedica krivog povezivanja informacija dobivenih od živućih Raymanna – tako se primjerice tvrdi da je njegov krsni kum bio Petar Csikos, da je Franjo osnovao ljekarnu u Mariji Bistrici te da je bio otac dvoje djece, Dragutina (rođenog 1863. godine) i Justine – što pak opovrgavaju već citirani zapisi iz matičnih knjiga⁸² te niz stavaka u matičnoj knjizi rođenih u Donjem gradu između 1853. i 1873. godine. Izabela, rođena 1856. godine, najstarije je dijete Izabele i Franje Raymanna,⁸³ a slijede je četiri godine mlađa Marijana,⁸⁴ potom Franjo, rođen 1861. godine,⁸⁵ dvije godine kasnije i Dragutin,⁸⁶ zatim Tereza,⁸⁷ Stjepan, rođen 1868. godine,⁸⁸ te pet godina mlađa Justina.⁸⁹ U Zbirici fotografija Državnog arhiva u Osijeku čuva se desetak reprodukcija starijih fotografija članova obitelji Raymann, među kojima je grupna snimka Franje i Izabele Raymann sa kćeri Izabelom (sl. 4), zajednički portret Justine i Stjepana Raymanna u dječjoj dobi (sl. 5) te fotografije odraslih Dragutina (sl. 6), Stjepana (sl. 7) i Marijane Raymann (sl. 8). Udružene s podacima iz arhivskih izvora pripomogle su identifikaciji dviju fotografija iz ostavštine Csikosevih u Strossmayerovoj galeriji: kod jedne od snimaka (kat. br. 5) – kako je otprije bilo poznato da prikazuje djecu Raymannovih – utvrđivanju njihova pojedinačnog identiteta,⁹⁰ dok je u drugom slučaju (kat. br. 4) na temelju sličnosti djece te interijera prikazanog na obje fotografije, kao i opreme njihovih kartonskih podloga, zaključeno da je riječ o portretu dječaćića i djevojčice iz iste obitelji. Osječke su fotografije bile putokaz rasvjetljavanju niza detalja o Raymannovima: dok se o Marijani doznalo tek da se udala u obitelj Löffler, prikupljeno je znatno više podataka kako o

82 Vidi bilj. 58, 77 i 78.

83 Pod brojem 77 u maticu rođenih upisana je Isabella Justina Christina Raiman, kći Franje Raimana i zakonite mu supruge Izabele Modesti, rođena 10.7.1856. U rubrici o kumstvu zabilježeno je ime: „Carolus Mergenthaler quaestor ex Inferiore civitas Essek“ (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).

84 Vidi bilj. 80.

85 Pod brojem 104, uz datum 15.8.1861., zabilježeno je rođenje djeteta imena Franciscus Petrus Emanuel Raiman, sina Franje Raimana i Izabele Modesti, a pri krštenju mu je kumovao „Petrus Modesti, pensionatus C.K. capitaneus ex Sup. Essek“, dakle djed po majci (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).

86 Broj 65, 22.5.1863., „Carolus Henricus Petrus Justinus Raiman, filius Francisci Raiman et Isabellae Modesti“, kršten 23.5.1863., a kum mu je bio Petar Csikos (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067). Petar Csikos bio je dakle krsni kum Dragutina Raymanna, a ne njegova oca Franje, kako je ustvrdio Zlamalik.

87 Pod brojem 21 u maticu rođenih upisana je Theresia Victoria Vilhelmina Raiman, kći Franje Raimana i Izabele Modesti, rođena 6.2.1865. (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).

88 Broj 106, 31.7.1868., Stephanus Franciscus Ludovicus Raiman, sin Franje Raimana i Izabele Modesti (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).

89 Pod brojem 51 upisana je Helena Justina Anna Raiman, kći Franje Raimana i Izabele Modesti, r. 24.3.1873. Stavka sadrži i napomenu da je navedena, prema izvodu iz Matične knjige umrlih Zagreb, Općina Črnomerec br. 1035/56, umrla u tom gradu 3.3.1956. (usp. MK Osijek Donji grad R 1853. – 1873., HR-HDA-1448/ZM-34D/067).

90 Riječ je o grupnoj snimci Marijane, Franje, Dragutina i Tereze Raymann. Djeca su pojedinačno identificirana na temelju: inskripcije, fotografije *Marijana Raymann Löffler* iz Zbirke fotografija Državnog arhiva u Osijeku (HR-DAO5-2035/1.57) te podacima iz Matične knjige rođenih Župe Osijek Donji grad 1853. – 1873. iz Zbirke mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskoga državnog arhiva (HR-HDA-1448/ZM-34D/067). O tome više u katalogu.

profesionalnom tako i o privatnom životu njezine braće. U već spomenutom popisu zavičajnika grada Osijeka zaveden je trgovac imena Franjo Raymann, a kako su mu kao roditelji navedeni Franjo i Izabela Raymann, nema razloga sumnjati da je riječ o istoj osobi, unatoč nepodudarnosti u godini rođenja.⁹¹ Popis također uključuje spomen Dragutina Raymanna, ljekarskog pomoćnika, a upravo ta činjenica, uz navedenu godinu rođenja, opravdava njegovo poistovjećivanje s jednim od sinova ljekarnika Franje. Iz istog izvora saznajemo da mu se supruga zvala Berta te da su imali sinove Vladoja i Slavka, od kojih je mlađi rođen 1903. godine u Mariji Bistrici.⁹² Potonji podatak, upotpunjen s nekoliko onovremenih novinskih

- 91 U popisu tako stoji: „Raymann Franjo, *1863., Osijek; ož., trgovac, rkt.; Supruga: Reymann rod. Čalogović Paulina, *1864., Osijek, rkt., /roditelji: Alojz i Marija/; Djeca: Reymann Irena, *1885., Osijek, zak., rkt.; Reymann Frida, *1890., Osijek, zak., rkt.; Reymann Ludwig, *1892., Osijek, zak., rkt.; Reymann Franjo ml., *1899., Osijek, zak., rkt.; Reymann Maksimilijan Karlo Franjo, *1903., Osijek, zak., rkt.; Opaska: uživa zavičajno pravo u gradu Osijeku na temelju popisa zavičajnika od 1857. Otac Franjo i mati Izabella pridolaze.“ (usp. Sršan, Matić 2003., str. 668).
- 92 „Rajmann Dragutin, *1863., Osijek; liekarski pomoćnik; Supruga: Rajmann rod. Tachtler Berta; Djeca: Rajmann Vladoje, *1893., zak., /primljen u savez grada Zagreba/; Rajmann Slavko, *1903., Marija Bistrica, zak., Opaska: uživa zavičajno pravo u gradu Osijeku na temelju odluke gradskog poglavarstva u Osijeku od 27.X.1885. br. 9133.“ (usp. Sršan, Matić 2003., str. 668).

6. Dragutin Rajman

napisa,⁹³ upućuje da je, suprotno Zlamalikovim zaključcima, to bio Raymann koji je vodio marijabistričku ljekarnu. Dodatnu potvrdu pružaju i istraživanja o povijesti zagrebačkog ljekarništva, na temelju kojih znademo i da sredinom dvadesetih godina dvadesetog stoljeća ljekarna više nije bila u posjedu obitelji.⁹⁴ Matična knjiga umrlih zagrebačke Župe Presvetoga Srca Isusova sadrži zapis o smrti osamdesetogodišnjeg ljekarnika Dragutina Rajmana 1945. godine. Iako se računica o godini njegova rođenja koja bi proizašla iz tog podatka ne podudara s onima iz osječkih izvora, a u rubriku o ocu je pogrešno upisano djedovo ime Emanuel, ostale zabilježene pojedinosti o pokojniku bez sumnje upućuju na zaključak da je

93 „(Slikar A. Csikoš). Pišu nam iz M. Bistrice: Nedavno objavljeno je u 'Nar. Nov.', kako je gosp. Adalb. Csikoš, naš zemljak, zemaljski štipendista i svršeni pitomac bečke slikarske akademije, dobio zlatnu kolajnu za izloženu sliku 'Obći potop'. G. A. Cs. nalazi se sada ovdje kod svoga rođjaka ljekarnika Raymana, pak smo imali prilike, da razgledamo ovo krasno djelo, te mislimo, da ćemo ugodit čitaocem 'Nar. Nov.', ako o njemu štogod javimo.“ (*Narodne novine*, 12.8.1891.). Vidi i vijesti o novčanim prilozima D. Raymanna iz Marije Bistrice za zagrebački Medicinski fakultet (*Narodne novine*, 13.2.1892.; *Narodne novine*, 2.3.1892.).

94 Godine 1926. naime ljekarnu Dragutina Raymanna u Mariji Bistrici kupio je Žiga Ključec (usp. Fatović-Ferenčić, Ferber-Bogdan 2009., str. 86).

7. Stepan Raymann

riječ o istoj osobi.⁹⁵ Na zagrebačkom je groblju Mirogoj i počivalište Lujze i Viktora Rajmanna, koji je, sudeći po natpisu na grobnom spomeniku, također bio ljekarnik, što, zajedno s uklesanom godinom rođenja, navodi na zaključak da je pokojnika moguće poistovjetiti s već spomenutim Vladojem, starijim sinom Dragutina Raymanna.⁹⁶ Stjepanu, najmlađem sinu Franje i Izabele Raymann, kao studentu križevačkoga Gospodarskog i šumarskog učilišta, dodijeljena je osječka gradska stipendija, „obzirom na njegovo i njegove udove matere siromaštvo kao obzira najviše vrijednom natjecatelju“,⁹⁷ što svjedoči o teškim imovinskim prilikama u kojima se obitelj našla nakon prerane smrti oca. Apsolviravši 1889. godine, šumarsku je službu obavljao u različitim mjestima, među kojima valja istaknuti gotovo dvadesetogodišnji rad u Ivancu. Od 1915. godine do smrti, dvije godine kasnije, bio je kraljevski šumarski povjerenik i kraljevski županijski šumarski nadzornik u Varaždinu.⁹⁸ Najmlađa kći Raymannovih udala se 25. svibnja 1893. u Zagrebu za svojega znatno starijeg rođaka Belu Csikosa.⁹⁹ Gotovo trećina obiteljskih fotografija iz ostavštine prikazuje Justinu Raymann Csikos: nekoliko ih datira iz djevojačkih dana (kat. br. 17, 22-24, 30, 32), a na jednoj je od njih zajedno s mladim Belom snimljena u Mariji Bistrici tri godine prije vjenčanja (kat. br. 32).¹⁰⁰ Od njezinih fotografija u zreloj dobi, nekolicina ih uključuje i druge članove obitelji: majku, braću, šurjake. I njezin je suprug naime potjecao iz mnogobrojne obitelji. Iako Zlamalik piše da su Petar Csikos i Justina Modesti imali sedmero djece – Jelku, Emila, Belu, blizance Stjepana i Maksa, Otta te Josipa, napominjući k tome da je Bela bio drugorođeni,¹⁰¹ obje tvrdnje opovrgavaju matične knjige 78. pješačke pukovnije te matica rođenih bjelovarske

95 Na stranici 231, pod brojem 460, piše da je Rajman Dragutin, ljekarnik, oženjen Bertom r. Tachtler, sin supružnika Emanuela Rajmana i Elizabete Modesti, rođen u Osijeku, umro u zagrebačkoj bolnici Sestara milosrdnica 29.7.1945., a pokopan je tri dana kasnije na „skupnom groblju“ (MK Zagreb Župa Presv. Srca Isusova U 1942. – 1948., HR-HDA-1448/ZM-34C/1317). Usp. bilj. 58.

96 Prema tražilici pokojnika Gradskih groblja Zagreb: Rajman Viktor, groblje Mirogoj, odjel rkt, polje 40A, razred I, broj 7, datum smrti se ne navodi, datum ukopa: 22.12.1966. (vidi: *Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>). Zanimljivo je međutim da je na nadgrobnom spomeniku uklesan datum 22.11.1966.

97 Sršan 2006., str. 546. Zanimljivo je međutim da je 1888. godine, zbog loših ocjena, obustavljena isplata te razmatrana mogućnost oduzimanja stipendije Stjepanu Raymannu. Zastupnici su glasanjem odlučili „da se ne uzimlje Stjepanu Rajmanu gradski stipendij nego da će pričekati uspieh izpita u 2. semestru školske godine 1887./8.“ (usp. Sršan 2007., str. 118). U zapisnicima se nadalje više ne spominje slučaj Stjepana Raymanna. U srpnju iste godine raspisan je novi natječaj za stipendiju „za struku šumarsku sa 200 for na višem učilištu zavoda križevačkoga“, na koji se kao jedini kandidat prijavio „vojnički elev Stiepan Csikoš vitez od Sessie“, no zbog nepotpune dokumentacije, stipendija mu nije dodijeljena (isto, str. 153).

98 Biškup 1999., str. 172. U istom je tekstu i podatak da je Stjepan Raymann preminuo 9.10.1917. u Varaždinu.

99 Zlamalik 1984., str. 50.

100 Fotografija je reproducirana u: Zlamalik 1984., str. 27.

101 „Petar Čikoš i Justina rođ. Modesti imali su sedmero djece – šest sinova i jednu kćerku: Emila (tipograf), Adalberta – Belu (časnika, zatim slikara), Jelku (koja se udala za kipara Rudolfa Valdeca), blizance Stjepana (šumarski nadsavjetnik) i Maksa (kapetana), Otta (časnika) i Josipa (geometra, umro u Brazilu).“ (Zlamalik 1984., str. 6).

župe. Iz njih naime proizlazi da je slikar bio najstarije dijete u obitelji te da je, uz nabrojene, bračnom paru Csikos rođeno još barem dvoje djece, od kojih sudbinu ženskog čeda nakon rođenja tijekom ovog istraživanja nije bilo moguće rasvijetliti.¹⁰² Kako se o životu Bele Csikosa podosta zna iz peraranih biografa, u kontekstu ovog istraživanja vrijedilo bi tek dometnuti da ostavština, osim desetak fotografija iz njegove mladosti i vremena umjetničkog studija, sadrži i približno jednak broj snimaka iz dječaćkih dana, perioda vojničkog školovanja i karijere mladog časnika, od kojih je glavnina već bila reproducirana, s time što su ovom prilikom – na temelju njihovih sadržajnih i formalnih obilježja – mnoge od njih datirane. Nekolicina je i grupnih fotografija braće Csikos iz razdoblja djetinjstva i adolescencije (kat. br. 3, 8, 10, 13-15), a uglavnom su snimljene u Bjelovaru, kamo se obitelj preselila nakon očeva premještaja te gdje su i rođeni najmlađi. Njihovim je biografijama, kao i onoj brata Stjepana, osim Zlamalikovih opaski, uz podatke o rođenju, bilo moguće pridodati još neke informacije. Mada je njegova kandidatura za dodjelu osječke gradske stipendije 1888. godine okončana neuspjehom, Stjepan Csikos kao polaznik studija šumarstva u akademskoj godini 1890./1891. primio je potporu istog poglavarstva.¹⁰³ Iako njegovo ime nije uvršteno u nacionalni šumarski biografski leksikon, nalazimo ga u mrežno dostupnom *Imeniku hrvatskih šumara Hrvatskog šumarskog društva*. Izvor navodi pogrešan podatak da je Stjepan Csikos rođen 1869. godine, k tome vjerojatno u Bjelovaru, a od važnijih informacija spominje i to da je na križevačkom učilištu apsolvirao 1892. godine te da je, vjerojatno tijekom 1926. godine, bio imenovan šumarskim nadsavjetnikom „I. kat. 5. grupe pri zagrebačkoj oblasti“.¹⁰⁴ Navod da je bio

102 U maticama rođenih Šokčevićeve pukovnije redom su upisani: 27.1.1864., Osijek, Bela Theodor Josef Carl Csikos, sin bojnika Petra Csikosa i Justine pl. Modesti, a kumovao mu je: Petrus von Modesti. Kako su se roditelji vjenčali krajem studenoga 1862. godine (vidi bilj. 43), jasno je da je Bela njihovo najstarije dijete. Zanimljivo je da isto bilježi i Antonija Tkalčić Koščević u svojoj knjizi sjećanja (usp. Tkalčić Koščević 2007., str. 76). Belu su slijedili: Emil Ernest Peter Csikos, rođen u Osijeku, 17.2.1865., kojemu je kum bio umirovljeni časnik Petar Modesti, dakle djed po majci; Wilhelmine Justine Csikos, rođena 20.4.1868. u Aradu (vidi bilj. 46); blizanci Maximilian Peter Bela i Stefan Hermann Peter Csikos, rođeni 16.8.1870. u Osijeku (za kume vidi bilj. 57) (MK vojnih osoba 78. pješake pukovnije R 1860. – 1907., HR-HDA-1448/ZM-34D/475). U matičnim knjigama rođenih bjelovarske župe, pod brojem 2107, evidentirana je Helena Justina, kći pukovnika Petra Csikosa i Justine Modesti, rođena 25.10.1872. Podacima je pridružena i bilješka da je Helena Csikos umrla 19.1.1953. u Zagrebu. Pod brojem 2853 iste matične knjige zaveden je Franciscus Josephus Tancredus, sin umirovljenog pukovnika Petra Csikosa i supruge mu Justine Modesti s adresom u Bjelovaru, kućni broj 58, rođen 25.2.1877. (MK Bjelovar R 1858. – 1877., HR-HDA-1448/ZM-34D/416). Matična umrljih 78. pukovnije bilježi smrt višemjesečnog Aloisa, sina potpukovnika Petra Csikosa, rođenog u Osijeku, a preminulog 24.2.1867. u Aradu (vidi bilj. 46). Zanimljivo je da već citirana pukovnijska matična knjiga rođenih ne sadrži zapis o njegovu rođenju.

103 U osječkim je gradskim zapisnicima tako zabilježeno: „Podieljenje štipendija od 200 for za križevačko gospodarsko šumarsko učilište. Pošto taj štipendij u školskoj godini 1890/91. nije nikomu podijeljen bio, to gradsko poglavarstvo odpadajući za tu godinu iznos od 200 for podieljuje kao podporu slušatelju 3. tečaja na tom učilištu Stjepanu pl. Csikošu, a od školske godine 1891/92. dok nauke svrši slušatelju 1. tečaja istoga učilišta Franji Pelzu iz Osieka.“ (Sršan 2007., str. 376).

104 *Hrvatsko šumarsko društvo: Imenik hrvatskih šumara: Csikos – Šessia, Stjepan*. URL: <http://imenik.sumari.hr/kart.asp?id=14868>.

oženjen Augustom rođ. Teresković i da je umro 1943. godine u Zagrebu potvrđen je podacima zagrebačkih gradskih groblja, gdje su pod istim brojem evidentirani pokojnici Csikoš Augusta, preminula 1919. u trideset i devetoj godini života, te Csikoš-Sessia Stjepan, umro 1943. godine kao sedamdesetčetverogodišnjak.¹⁰⁵ Na istome su mjestu pokopani i njihov sin Petar, preminuo sredinom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, te njegova supruga Milica, umrla tridesetak godina kasnije.¹⁰⁶ U Strossmayerovoj galeriji sačuvane su tri fotografije Stjepana Csikosa u odrasloj dobi (kat. br. 71, 80, 98), od kojih ga jedna prikazuje s tada trogodišnjim sinom. Helena (Jelka) Csikos u hrvatskoj je povijesti umjetnosti ostala zapamćena kao jedna od prvih naših kiparica te kao supruga Rudolfa Valdeca (Krapina, 8.3.1872. – Zagreb, 1.2.1929.), za kojeg se udala 1906. godine.¹⁰⁷ O njoj se podosta zna zahvaljujući memoarskim zapisima Antonije Tkalčić Košćević, koja je, osim kao sudionica onodobnog umjetničkog života Zagreba, relevantan kroničar i kao obiteljska prijateljica Valdecovih. U sjećanjima na profesora Valdeca spominje njihovu kuću na zagrebačkom Vrhovcu kao omiljeno sastajalište umjetnika i intelektualaca, a piše i o posvojenim sinovima Valdecovih, Eugenu i Ivici.¹⁰⁸ Dokumentarna cjelina darovana Strossmayerovoj galeriji, osim zajedničkog mladenačkog portreta Jelke i četvorice braće, sadrži nekoliko fotografija iz njezinih zrelih godina (kat. br. 75, 90, 92, 94), a na jednoj je prikazana u društvu starijeg sina. Spomenuti je memoarski tekst, uz niz drugih fotografija iz Fototeke Arhiva za likovne umjetnosti HAZU, ilustriran i snimkom Rude Valdeca na tratini s dvojicom dječaka, koji su pogrešno identificirani kao njegovi sinovi,¹⁰⁹ no zapravo je riječ o supruzinim nećacima, Juliju i Pavlu Csikosu.

105 U tražilici pokojnika tako nalazimo imena: Csikoš Augusta, Mirogoj, rkt, polje 45A, razred I, broj 141, datum smrti 1.8.1919., starost 39; Csikoš-Sessia Stjepan, Mirogoj, rkt, polje 45A, razred I, broj 141, datum smrti 4.11.1943., starost 74 (*Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>).

106 Tako su na istome grobnom mjestu zabilježeni: Csikoš Petar, Mirogoj, rkt, polje 45A, razred I, broj 141, datum smrti 2.10.1975., starost 65; te Čikoš Milica, Mirogoj, rkt, polje 45A, razred I, broj 141, datum smrti 6.11.2007., datum ukopa 12.11.2007., starost 72 (*Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>). O Milici Csikos vidi i bilj. 8.

107 Tkalčić Košćević 2007., str. 22.

108 U nastavku ista autorica ističe kako je Valdec do kraja života skrbio o oba dječaka, od kojih je Eugen postao pravnik, a Ivica elektrotehničar (Tkalčić Košćević 2007., str. 77). Helena i Rudolf Valdec dijele posljednje počivalište s Eugenom, koji je preminuo 2.12.1982. u dobi od sedamdeset i šest godina. Vidi: *Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>.

109 Riječ je o slici br. 14, *Rudolf Valdec s Genom i Ivicom* (Tkalčić Košćević 2007., str. 62).

U ostavštini je tek jedna pojedinačna fotografija Josipa Csikosa (kat. 79), na poledini koje je ispisano da je kao inženjer umro u Braziliji od žute groznice. Malobrojne su i one koje prikazuju njegova brata Otta: od dvije snimke, na starijoj je portretiran (kat. br. 39) samostalno, kao poručnik pješništva, a na onoj iz 1920-ih u bojničkoj odori, vjerojatno s obitelji (kat. br. 78). Iznimno su brojne međutim fotografije dvojice sinova Bele i Justine Csikos, posebice one snimljene u njihovoj ranoj dječjačkoj dobi. Stariji, Paulus (Pavao), rođen je u Zagrebu 1896. godine, gdje je i umro šezdeset i sedam godina kasnije.¹¹⁰ Iako Zlamalik tvrdi da je bio „stručnjak za šumarstvo“, njegovo se ime ne spominje ni u *Imeniku hrvatskih šumara* ni u *Hrvatskom šumarskom životopisnom leksikonu*. Julije Csikos bio je dvije godine mlađi od brata, no nadživio ga je za punih petnaest godina.¹¹¹ Osim što je i sam bio akademski obrazovan umjetnik,¹¹² važan je i kao skrbnik vrijedne očeve umjetničke i dokumentarne ostavštine, koju je 1973. godine darovao, tada još Jugoslavenskoj, akademiji znanosti i umjetnosti.¹¹³

110 Podatak o rođenju koji navodi Zlamalik potvrđen je podacima o pokojnicima zagrebačkih gradskih groblja, no isti ukazuju na pogrešan navod o vremenu njegove smrti. Zlamalik naime kao godinu smrti navodi 1962. (usp. Zlamalik 1984., str. 147). Kao rezultat pretrage pokojnika istog imena tražilica ispisuje sljedeće podatke: Čikoš Sesia Pavao, groblje Mirogoj, rkt, polje 32, razred II/I, broj 53, datum smrti 3.12.1963., starost 67 (*Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>). Na istome je mjestu posljednje počivalište roditelja, Bele i Justine Csikos, brata Julija i šurjakinje Marijane te izvjesne Josipe Čikoš, premnule 24.5.1980. kao sedamdesetšestogodišnjakinje, za koju je opravdano pretpostaviti da je riječ o Pavlovoj supruzi.

111 Čikoš Sessia Julije, groblje Mirogoj, rkt, polje 32, razred II/I, broj 53, datum smrti 2.3.1978., starost 80 (*Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika*. URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>).

112 Julije Csikos studirao je kiparstvo na Višoj školi za umjetnost i obrt, u klasi Rudolfa Valdeca, između 1915. i 1919. godine. Slikarstvo je učio privatno, u očevu atelijeru, u razdoblju 1917. – 1923. Dodatno se školovao u Pragu (1920.) te u Münchenu (1922.). Radio je kao gimnazijski nastavnik u Rijeci te u više gradova kontinentalne Hrvatske. Njegov je umjetnički rad slabo dokumentiran. U kratkom članku kojim je predstavljen u *Enciklopediji hrvatske umjetnosti* navodi se tek da je izrađivao portrete, aktove i monumentalnu plastiku te da je slikao folklorne motive. Do smrti, 2. ožujka 1978., bio je kustos Akademijine Spomen-zbirke Bele Csikosa Sesije. Njegov kiparski opus broji pedesetak poprsja, među kojima su i portreti Viktora Cara Emina, Frana Kurelca i Ivana Dežmana (Tartaglia Kelemen 1995. Usp. Tartaglia Kelemen 1993.). Likovna zbirka Gradskog muzeja Križevci, zasnovana na radovima koji su motivski ili pak biografijom stvaratelja vezani za taj grad, uključuje i skulpture te nekoliko slikarskih ostvarenja Julija Csikosa. O sačuvanom dijelu opusa više u: Vrga 2006., str. 77-84.

113 O tome više u: Katušić 2013.

Slika 8. Marijana Raymann Löffler

Katalog

1.

Neutvrđeni fotograf

PETAR MODESTI I SUPRUGA
JUSTINA r. FÜNFELDEN

Osijek?, prije 1869.
albuminska fotografija
9,4 x 5,7 cm (9,9 x 6,2 cm)

Zalijepljena na žuti karton četvrtastih kutova. Na kartonu nema imena fotografa ni logotipa atelijera.

2.

Neutvrđeni fotograf

PETAR CSIKOS

Osijek?, 1860-e
albuminska fotografija
9,1 x 5,6 cm (9,8 x 6,2 cm)

Zalijepljena na žuti karton četvrtastih kutova. Na kartonu nema imena fotografa ni logotipa atelijera.

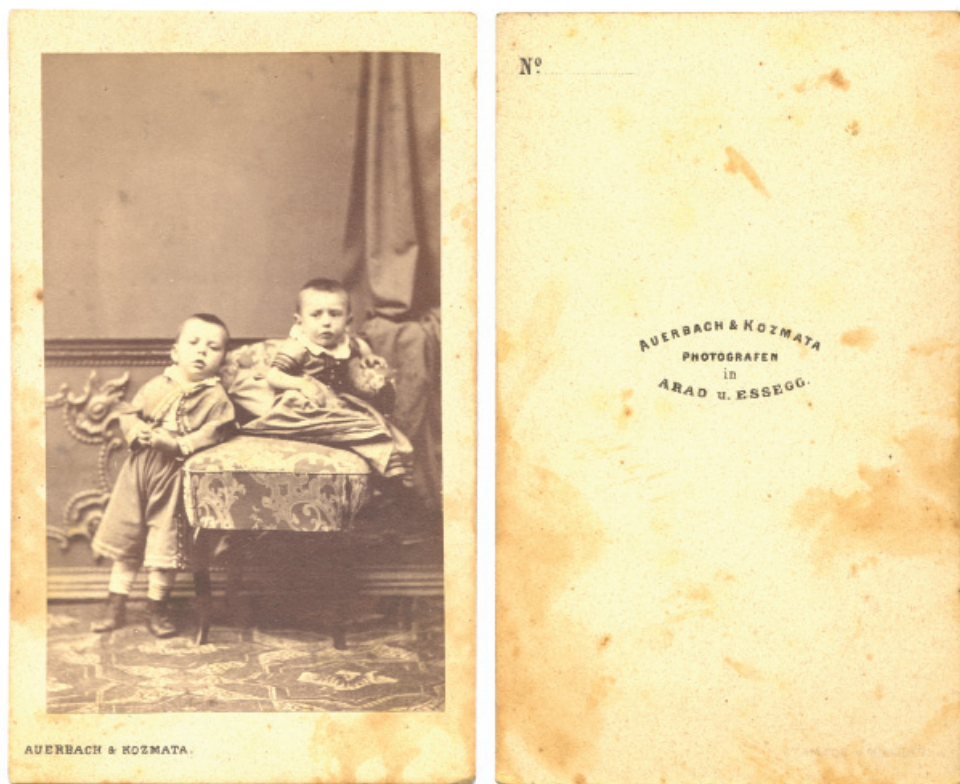
3.

Neutvrđeni fotograf

BELA I EMIL CSIKOS
S DJEDOM PETROM
MODESTIJEM

između 1867. i 1869.
albuminska fotografija
9,1 x 5,7 cm

Zalijepljena na žuti karton zaob-
ljenih kutova, neznatno veći od
fotografije.

4.

Auerbach & Kozmata

NEIDENTIFICIRANI DJEČAK I DJEVOJČICA IZ OBITELJI RAYMANN

Osijek, 1860-e – 1. pol. 1870-ih
albuminska fotografija
8,7 x 5,3 cm (10,2 x 6,2 cm)

Zalijepljena na svjetlosmeđi karton četvrtastih kutova. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije, lijevo, otisnuto ime fotografa *AUERBACH & KOZMATA*. Na reversu jednostavan logotip sastavljen od natpisa na njemačkom jeziku *AUERBACH & KOZMATA / PHOTOGRAPHEN / in / ARAD u. ESSEGG.*

5.

Auerbach & Kozmata

MARIJANA, FRANJO, DRAGUTIN I
TEREZA, DJECA IZABELE
(r. MODESTI) I FRANJE RAYMANNA

Osijek, između 1865. i 1870.

albuminska fotografija

8,7 x 5,3 cm (10,5 x 6,3 cm)

Fotografija zalijepljena na svjetlosmeđi karton četvrtastih kutova. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije, lijevo, otisnuto ime fotografa AUERBACH & KOZMATA. Na reversu jednostavan logotip sastavljen od natpisa na njemačkom jeziku AUERBACH & KOZMATA / PHOTOGRAPHEN / in / ARAD u. ESSEGG. Portretirani su pojedinačno identificirani na temelju: in-skripcije na poledini kartonske podloge, fotografije Marijana Raymann Löffler iz Zbirke fotografija Državnog arhiva u Osijeku (HR-DAOS-2035/1.57) te podataka iz Matične knjige rođenih Župe Osijek Donji grad 1853. – 1873. iz Zbirke mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskoga državnog arhiva (HR-HDA-1448/ZM-34D/067). Idenična fotografija postoji u Zbirci starije fotografije MUO-a, imenovana *Djeca Rayman* prema rukopisnoj in-skripciji na poledini, datirana oko 1870. godine (inv. oznaka MUO-008789/04).

6.

Antun Suppan

NEIDENTIFICIRANI BRAČNI PAR

Karlovac, sred. 1860-ih – 1878.

albuminska fotografija

9,1 x 5,5 cm (10 x 6,2 cm)

Zalijepljena na žuti karton zaobljenih kutova. Na aversu smeđi linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *A. Suppan* lijevo, mjesto atelijera *Karlstadt* desno. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije sastavljen od vitičastih ornamenata i natpisa na njemačkom jeziku *Aus dem / photo-graphischen / ATELIER / von / A. Suppan / in / KARLSTADT / Zeughausgasse / № 190.*

7.

Ferenc (Franjo) Tömöry
BELA CSIKOS NA KONJU

Bjelovar, poslije 1871.
albuminska fotografija
9,2 x 5,7 cm (10,5 x 6,3 cm)

Nalijepljena na žuti karton zaobljenih kutova. Na aversu tanki crveni linijski okvir; uz donji rub, desno, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *F. TÖMÖRY*. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa na hrvatskom jeziku *Svjetlopis / F. Tömöry-a / u / BELOVARU*.

8.

Ferenc (Franjo) Tömöry

BELA CSIKOS S BRAĆOM EMILOM,
STJEPANOM I MAKSYMOM

Bjelovar, 1873.

albuminska fotografija

9,2 x 5,7 cm (10,5 x 6,3 cm)

Nalijepljena na svjetloplavi karton zaobljenih kutova. Na aversu tanki zlatni linijski okvir; uz donji rub, desno, ispod fotografije otisnuto ime fotografa F. TÖMÖRY. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa na hrvatskom jeziku *Svjetlopis / F. Tömöry-a / u / BELOVARU.*

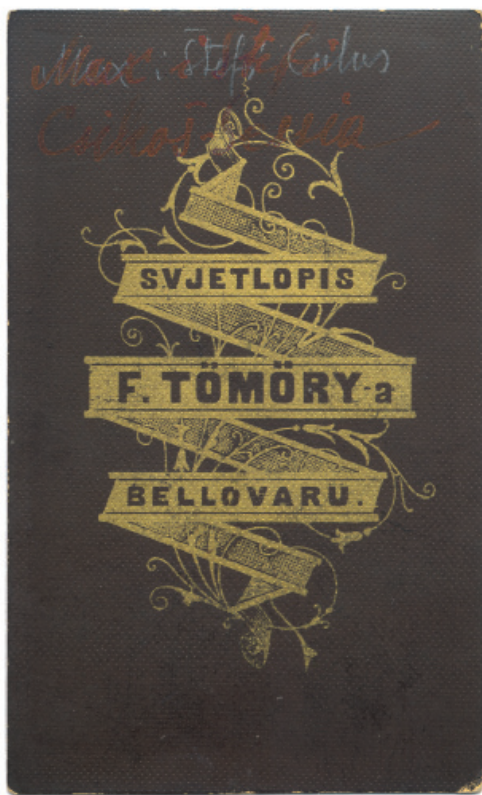
9.

Schrecker & Kalmar

PETAR MODESTI ML., UJAK BELE
CSIKOSABudimpešta, poslije 1873.
albuminska fotografija
13,4 x 10,1 cm (16,4 x 10,8 cm)

Fotografija zalijepljena na smeđi karton četvrtastih kutova. Na aversu smeđi linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije, unutar viticama uokvirene vrpce, lijevo i desno od ugarskog grba otisnuto *K. k. Hofphotograf / SCHRECKER & KALMAR*, a ispod toga *BUDAPESTEN*. Na reversu logotip figurativno-tipografske kompozicije sastavljen od figurativnih motiva, nagrada i natpisa na mađarskom jeziku.

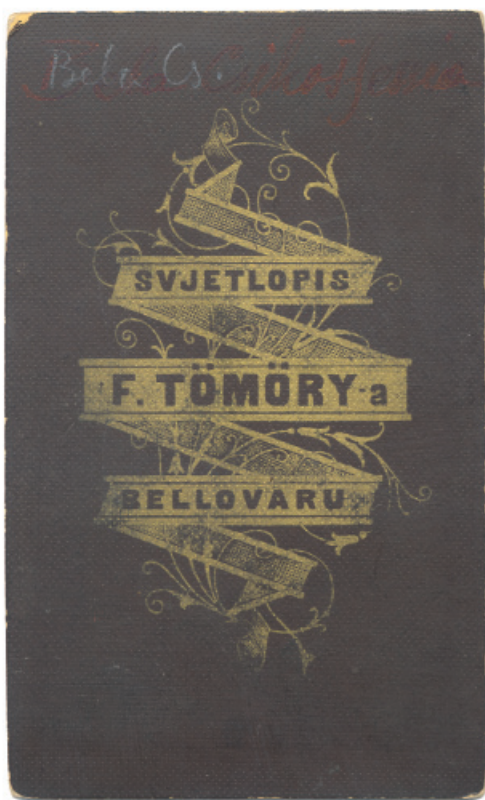
10.

Ferenc (Franjo) Tömöry

MAKSIMILIJAN I STJEPAN CSIKOS

Bjelovar, oko 1875.
 albuminska fotografija
 9,5 x 5,7 cm (10,3 x 6,4 cm)

Nalijepljena na crni karton četvrtastih kutova, zlatni linijski okvir. Na aversu, uz donji rub, desno, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *F. TÖMÖRY*. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od vitičastih ukrasa i višestruko uglato presavijene vrpce s natpisom na hrvatskom jeziku *SVJETLOPIS / F. TÖMÖRY-a / BELLOVARU.*

11.

Ferenc (Franjo) Tömöry

BELA CSIKOS KAO VOJNI PITOMAC

Bjelovar, oko 1875.
 albuminska fotografija
 9,5 x 5,7 cm (10,4 x 6,4 cm)

Nalijepljena na crni karton četvrtastih kutova. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, desno, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *F. TÖMÖRY*. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od vitičastih ukrasa i višestruko uglato presavijene vrpce s natpisom na hrvatskom jeziku *SVJETLOPIS / F. TÖMÖRY-a / BELLOVARU*.

12.

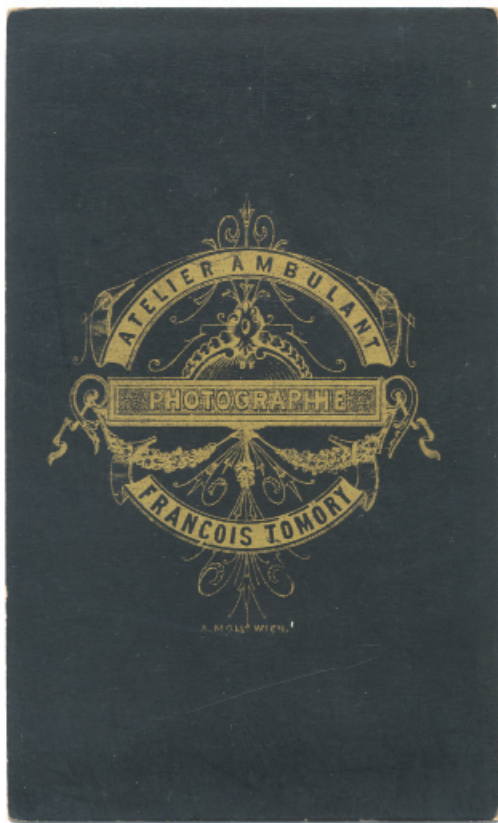
Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS MEĐU POLAZNICIMA
MILITÄR-UNTERREALSCHULE U
KÖSZEGU (GÜNSU)

između 1874. i 1879.

albuminska fotografija

11,7 x 18,1 cm

13.

Ferenc (Franjo) Tömöry

DVOJICA BRAĆE CSIKOS U VOJNIM ODORAMA

Bjelovar, 1. pol. 1880-ih
 albuminska fotografija
 9,7 x 5,9 cm (10,8 x 6,6 cm)

Nalijepljena na crni karton četvrtastih kutova. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, desno, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *FR. TÖMÖRY*. Na reversu logotip ornamentalno-tipografske kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa na francuskom jeziku *ATELIER AMBULANT / PHOTOGRAPHIE / FRANÇOIS TÖMÖRY*. Posve ispod je ime proizvođača kartona *A. MOLL WIEN*.

14.

Ferenc (Franjo) Tömöry

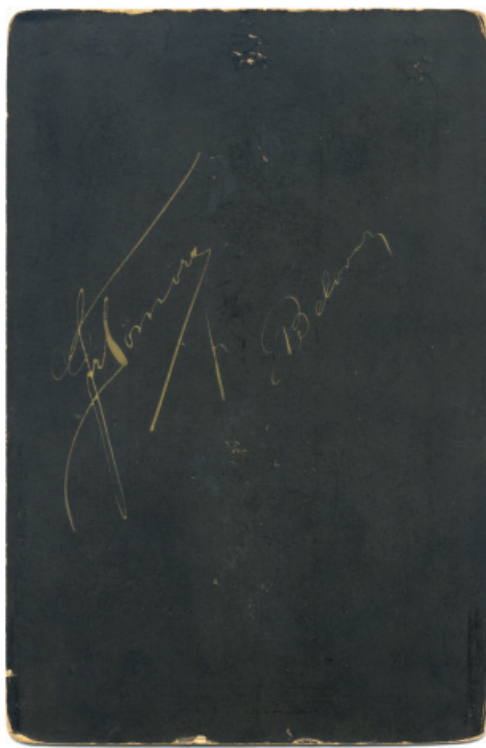
DVOJICA BRAĆE CSIKOS KAO
MLADIĆI U VOJNIM ODORAMA

Bjelovar, 1880-e

albuminska fotografija

9,5 x 5,7 cm (10,6 x 6,7 cm)

Zalijepljena na crni karton četvrtastih kutova. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, desno, ispod fotografije slijepo utisnuto ime fotografa TÖMÖRY.

15.

Ferenc (Franjo) Tömöry

ČETVORICA BRAĆE CSIKOS I
SESTRA JELKA

Bjelovar, 1880-e
albuminska fotografija
13,8 x 10,1 cm (16 x 10,6 cm)

Nalijepljena na crni karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na reversu dijagonalno logotip tipografske kompozicije, sastavljen od natpisa *Tömöry u Belovar*.

16.

Maximilian (Makso) Schrecker

IZABELA RAYMANN r. MODESTI

Osijek, 1880-e

albuminska fotografija

9,8 x 6 cm (10,9 x 6,5 cm)

Fotografija zalijepljena na crni karton četvrtastih kutova. Na aversu deblji zlatni linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *M. Schrecker* lijevo, mjesto atelijera *ESSEGG.* desno.

17.

Maximilian (Makso) Schrecker

JUSTINA HELENA CSIKOS
r. RAYMANN KAO DJEVOJČICA

Osijek, 1885.

albuminska fotografija

9,8 x 6 cm (11 x 6,6 cm)

Nalijepljena na crni karton četvrtastih kutova s debljim zlatnim okvirom. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *M. Schrecker* lijevo, mjesto atelijera *ESSEGG.* desno.

18.

Georg Knittel

BELA CSIKOS KAO ZASTAVNIK

Osijek, oko 1885.

albuminska fotografija

9 x 5,6 cm (10,9 x 6,6 cm)

Nalijepljena na deblji svjetložuti karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *Georg Knittel* lijevo, mjesto atelijera *ESSEG*. desno. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa. Gore lijevo inicijali *GK* unutar vitičastog ornamentalnog motiva, ispod natpis na njemačkom jeziku *Georg Knittel / ESSEG / OBERSTADT / Kapuzinergasse / Die Platte bleibt für Nachbestellungen reservirt.* Ispod ime proizvođača kartona *LEOPOLD TÜRKELE, WIEN.*

19.

Georg Knittel

ZASTAVNIK BELA CSIKOS S KOLEGOM KVASNICOM
I NEPOZNATIM KOLEGOM ZASTAVNIKOM

Osijek, oko 1885.

albuminska fotografija

9 x 5,6 cm (10,8 x 6,6 cm)

Nalijepljena na deblji crni karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *Georg Knittel* lijevo, mjesto atelijera *Esseg.* desno. Na reversu dijagonalno logotip, tipografske kompozicije, sastavljen od natpisa *Georg Knittel / Esseg.* Niže, paralelno s natpisom, naziv proizvođača papira *EISENSCHIML & WACHTL.*

20.

Georg Knittel

BELA CSIKOS KAO PORUČNIK

Osijek, 1886.?

albuminska fotografija

9 x 5,6 cm (10,9 x 6,6 cm)

Nalijepljena na deblji svjetložuti karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *Georg Knittel* lijevo, mjesto atelijera *ESSEG*. desno. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa. Gore lijevo inicijali *GK* unutar vitičastog ornamentalnog motiva, ispod natpis na njemačkom jeziku *Georg Knittel / ESSEG / OBERSTADT / Kapuzinergasse / Die Platte bleibt für Nachbestellungen reservirt*. Ispod ime proizvođača kartona *LEOPOLD TÜRKEK, WIEN*.

21.

Georg Knittel

PORUČNIK BELA CSIKOS
S KOLEGOM KVASNICOM
U OSIJEKU

Osijek, 1887.
albuminska fotografija
14,3 x 10,2 cm
(16,5 x 11,4 cm)

Nalijepljena na svjetložuti karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na aversu zlatni linijski okvir; uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *Georg Knittel* lijevo, mjesto atelijera *ESSEG*. desno. Na reversu logotip tipografsko-ornamentalne kompozicije, sastavljen od ornamentalnih ukrasa i natpisa. Gore lijevo inicijali *GK* unutar vitičastog ornamentalnog motiva, ispod natpis na njemačkom jeziku *Georg Knittel / ESSEG / OBERSTADT / Kapuzinergasse / Die Platte bleibt für Nachbestellungen reserviert*. Ispod ime proizvođača kartona *LEOPOLD TÜRKELE, WIEN*.

22.

Maximilian (Makso) Schrecker

JUSTINA HELENA CSIKOS
r. RAYMANN KAO DJEVOJKA

Osijek, 1887.

albuminska fotografija

9,6 x 5,6 cm (10,7 x 6,8 cm)

Nalijepljena na deblji bijeli karton zaobljenih kutova, zlatnog obreza. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *M. Schrecker* lijevo, mjesto atelijera *Esseg* desno.

23.

Maximilian (Makso) Schrecker

JUSTINA HELENA CSIKOS
r. RAYMANN KAO DJEVOJKA

Osijek, 1887.

albuminska fotografija

9,7 x 6 cm (11 x 6,7 cm)

Nalijepljena na crni karton zaobljenih kutova, zlatni obrez. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa *M. Schrecker / Kongl. Hof-Photograph* lijevo, inicijali *MS* u kartuši u obliku štita na sredini, mjesto atelijera *ESSEGG*. desno.

24.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS r. RAYMANN KAO
DJEVOJKA

1887.

platinotipija

11,9 x 8,1 cm

25.

Neutvrđeni fotograf

MLADI BELA CSIKOS

2. pol. 1880-ih — 1. pol. 1890-ih
 platinotipija
 7,9 x 5,8 cm

26.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

2. pol. 1880-ih – 1. pol. 1890-ih
 želatinska fotografija
 9,6 x 5,8 cm

27.

Neutvrđeni fotograf

IZABELA RAYMAN
r. MODESTI

Marija Bistrica, 1889.
sjajnokolodijska fotografija
9 x 5,9 cm

28.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

1889.?
želatinska fotografija
9,1 x 6,1 cm

29.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

Beč, 1890.?
platinotipija
9,2 x 5,9 cm

30.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS
r. RAYMANN KAO DJEVOJKA

Marija Bistrica, 1890.?
platinotipija
8,1 x 6 cm

31.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

1890.
platinotipija
11,5 x 8,1 cm

32.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS I
JUSTINA HELENA RAYMAN

Marija Bistrica, 1890.?

platinotipija
10,4 x 7,1 cm

33.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

Marija Bistrica, 1891.?

želatinska fotografija

11,2 x 7,5 cm

34.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

Marija Bistrica, 1891.?

želatinska fotografija

9,1 x 6 cm

35.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

oko 1890.

želatinska fotografija

11,1 x 7 cm (12,9 x 8,7 cm)

36.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS

1895.?

albuminska fotografija

9,8 x 6,3 cm (10,3 x 6,7 cm)

Fotografija je bila dio putne iskaznice
Mađarskih kraljevskih državnih željez-
nica.

37.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS S
VIŠEMJESEČNIM DJETETOM

između 1896. i 1899.

želatinska fotografija

10,9 x 7,9 cm

38.

Neutvrđeni fotograf

IZABELA RAYMANN r. MODESTI

poslije 1900.

želatinska fotografija

14,1 x 10,3 cm (16,3 x 10,8 cm)

Zalijepljena na sivi karton četvrtastih kutova. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije zalijepljene 3 cvjetne glavice runolista, ispod kojih se nazire otisnuto *KABINET PORTRAIT*. Na reversu secesijski ukras sastavljen od figuralnog prikaza i natpisa *SOUVENIR*.

39.

Atelier Mosinger

OTTO CSIKOS U VOJNOJ ODORI

sjajnokolodijaska fotografija

18,2 x 10,6 cm (20,9 x 11,1 cm)

Nalijepljena na svjetložuti karton četvrtastih kutova. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto ime fotografa R. Mosinger lijevo, sjedišta atelijera AGRAM / WARASDIN-R. SAUERBRUNN desno. Na reversu logotip sastavljen od kartuše s inicijalima, figuralnih prizora, vegetabilnih ornamenata i natpisa *Atelier Mosinger / AGRAM / WARASDIN & SAUERBRUNN*. U desnom kutu, unutar romboidnog polja tekst *Nachbestellungen / effectuirt die Centrale / AGRAM*. Još niže *Die Platten bleiben aufbewahrt. / VERVIELFÄLTUNG GESETZL GESCHÜTZT*.

40.

Bela Csikos?

JULIJE I PAUL CSIKOS KAO DJEČAČIĆI

oko 1899.
želatinska fotografija
6,9 x 8,5 cm

41.

Bela Csikos?

DJEČAČIĆI JULIJE I PAUL CSIKOS NA KLUPI

oko 1899.
želatinska fotografija
6 x 8,9 cm

42.

Bela Csikos?

DJEČAČIĆI JULIJE I PAUL
CSIKOS

želatinska fotografija
8,7 x 5,9 cm

43.

Bela Csikos?

DJEČAČIĆI JULIJE I PAUL
CSIKOS S CVIJEĆEM

želatinska fotografija
5,9 x 8,8 cm (6,6 x 10,6 cm)

Nalijepljena na bijeli karton čet-
vrtastih kutova. Na aversu, uz
donji rub, ispod fotografije slijepo
utisnuto *VISIT - PORTRAIT*. Na
reversu secesijski ukras sastavljen
od figuralnog prikaza i natpisa
SOUVENIR.

44.

Bela Csikos?

DJEČAČIĆI JULIJE I PAUL CSIKOS

želatinska fotografija

8,3 x 7,6 cm (11,9 x 9,2 cm)

45.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS SA SINOVIMA, MAJKOM
IZABELOM RAYMANN, ŠURJAKINJOM JELKOM VALDEC TE
NEPOZNATIMA ŽENOM I MUŠKARCEM

želatinska fotografija
8,6 x 11,9 cm

46.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS SA
SINOVIMA TE NEPOZNATOM
ŽENSKOM I MUŠKOM
OSOBOM

želatinska fotografija
8,9 x 5,9 cm

47.

Robert Auer?

BELA CSIKOS
SA SUPRUGOM
I SINOVIMA
U DRUŠTVU
LEOPOLDINE I IVICE
AUER

oko 1902.?
želatinska fotografija
8,3 x 11,3 cm

48.

Bela Csikos?

DJEČAČIĆI PAUL
CSIKOS, IVICA
AUER I JULIJE
CSIKOS

oko 1902.?
želatinska fotografija
8,4 x 11,1 cm

49.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA
CSIKOS SA
SINOVIMA
PAULOM I
JULIJEM U
DRUŠTVU
ROBERTA,
LEOPOLDINE I
IVICE AUER

oko 1902.?
želatinska fotografija
8,3 x 11,3 cm

50.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS
SA SINOVIMA PAULOM I
JULIJEM

između 1901. i 1904.
želatinska fotografija
10,9 x 7,7 cm

51.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS
SA SINOVIMA PAULOM I
JULIJEM

između 1901. i 1904.
želatinska fotografija
12 x 9 cm

52.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS
SA SINOVIMA PAULOM I
JULIJEM

između 1901. i 1904.

želatinska fotografija

11 x 8,2 cm

53.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS SA SINOVIMA
PAULOM I JULIJEMizmeđu 1901. i 1904.
želatinska fotografija
10,6 x 7,2 cm

54.

Bela Csikos?

DJEČACI JULIJE I PAUL
CSIKOS UZ PLETENI STOLACizmeđu 1901. i 1904.
želatinska fotografija
10,5 x 8,1 cm

55.

Bela Csikos?

DJEČACI JULIJE I PAUL
CSIKOS S DADILJOM PEPOM
VORICH

između 1901. i 1904.

želatinska fotografija

10,9 x 8 cm

56.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS
SA SUPRUGOM
I SINOVIMA
U DRUŠTVU
LEOPOLDINE I
ROBERTA AUER S
DJECOM

želatinska fotografija

8,2 x 11,1 cm

57.

Atelier Merćep

JUSTINA HELENA
CSIKOS r. RAYMANN1. desetljeće 20. st.
želatinska fotografija
8,1 x 4,2 cm

58.

Atelier Merćep

JUSTINA HELENA CSIKOS
r. RAYMANN S JEDNOM
OD SESTARA1. desetljeće 20. st.
želatinska fotografija
13,7 x 8,7 cm

59.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS SA SUPRUGOM,
SINOVIMA, SESTROM
JELKOM TE BRAĆOM
STJEPANOM I JOSIPOM

oko 1905.

želatinska fotografija

8,9 x 14 cm

60.

Neutvrđeni fotograf

DJEČACI JULIJE I PAUL
CSIKOS U KLAUNSKIM
KOSTIMIMA

oko 1905.

želatinska fotografija

13,9 x 8,9 cm

61.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS NA
TRATINI

želatinska fotografija
9 x 12 cm

62.

Bela Csikos?

JEDAN OD SINOVA BELE
CSIKOSA KAO DJEČAKželatinska fotografija
6 x 7,9 cm

63.

Bela Csikos?

DJEČACI JULIJE I PAUL
CSIKOS NA TRATINIželatinska fotografija
11,9 x 8,9 cm

64.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS SA
SINOVIMA I ŠURJAKINJOM
JELKOM VALDEC

želatinska fotografija
10,3 x 8 cm

65.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA
CSIKOS SA SINOVIMA I
ŠURJAKINJOM JELKOM
VALDEC

želatinska fotografija
10,3 x 8,1 cm

66.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS

Zagreb, 1907./8.

želatinska fotografija

11,9 x 8,9 cm

67.

Bela Csikos?

DJEČACI JULIJE I PAUL
CSIKOS U NASLONJAČU

želatinska fotografija

10,2 x 7,8 cm

68.

Bela Csikos?

JUSTINA HELENA CSIKOS
SA SINOM PAULOM

želatinska fotografija
10,7 x 8,5 cm

69.

Arnold Brauner

BRAČNI PAR JUSTINA (r. FÜNFGELDEN)
I PETAR MODESTI S DJECOM

oko 1910.

mat kolodijska fotografija

10 x 14,5 cm (10,7 x 16,5 cm)

70.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS U SREDNJIM GODINAMA

želatinska fotografija

9,3 x 6,1 cm (16,4 x 11,9 cm)

zalijepljeno u kartonski omot dim. 17 x 12,1 cm

71.

Neutvrđeni fotograf

STJEPAN CSIKOS SA SINOM
PETROM

1912.

mat kolodijska fotografija
9 x 6,2 cm (10,6 x 6,6 cm)

72.

Neutvrđeni fotograf

BELA CSIKOS U SREDNJIM
GODINAMAželatinska fotografija
12,3 x 8,4 cm

73.

Artistički zavod Mosinger

BELA CSIKOS U SREDNjim
GODINAMA

Zagreb, 1915.

mat kolodijska fotografija

6 x 6,4 cm (dim. sačuvanog dijela fotografije)

Zalijepljena na sivi karton zaobljenih kutova. Eventualni natpisi na aversu nisu vidljivi jer je dio fotografije otrgnut. Na reversu logotip ornamentalno-tipografske kompozicije, sastavljen od secesijskog ornamentiranog okvira i natpisa: ARTISTIČKI ZAVOD / MOSINGER / ZAGREB / JULCA 8.

74.

Neutvrđeni fotograf

MLADI JULIJE CSIKOS

1915.

želatinska fotografija

9 x 6,3 cm

75.

Neutvrđeni fotograf

EUGEN I JELKA VALDEC
r. CSIKOS

oko 1915.

želatinska fotografija

13,8 x 8,8 cm

76.

Neutvrđeni fotograf

PAUL CSIKOS

1918.

želatinska fotografija

8,4 x 5,6 cm (10,9 x 6,7 cm)

Zalijepljena na sivocrni karton četvrtastih kutova, unutar bijelog polja. Na aversu, uz donji rub, ispod fotografije otisnuto *VISIT - PORTRAIT*. Na reversu ukras sastavljen od secesijski stiliziranih biljnih oblika i natpisa *SOUVENIR*.

77.

Neutvrđeni fotograf

JULIJE CSIKOS KAO MLADIĆ

želatinska fotografija

13,5 x 8,4 cm

Otto Csikos
Felschen im Mai
1917.

78.

Neutvrđeni fotograf

OTTO CSIKOS (S OBITELJI?)

1917.

želatinska fotografija

10,3 x 7,7 cm (14,7 x 11,9 cm)

79.

Atelier Mercép

JOSIP CSIKOS

želatinska fotografija
13,6 x 8,5 cm

80.

Neutvrđeni fotograf

STJEPAN CSIKOS

1919.
želatinska fotografija
13,3 x 8,4 cm

81.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS ZA
RADNIM STOLOM

1920.

želatinska fotografija

17,9 x 11,8 cm

82.

Neutvrđeni fotograf

JULIJE CSIKOS KAO MLADIĆ

želatinska fotografija

15,8 x 11,4 cm (22 x 15,7 cm)

83.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA
CSIKOS

1925.

želatinska fotografija

13,9 x 8,7 cm

84.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS
SA SUPRUGOM I
SINOVIMA

želatinska fotografija
6,5 x 8,6 cm

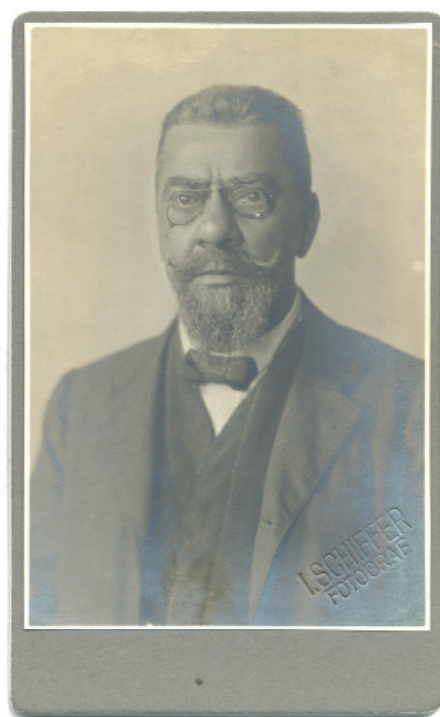

85.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS I
SUPRUGA JUSTINA HELENA

želatinska fotografija
8,3 x 5,7 cm

86.

I. Schiffer

POSTARIJI BELA CSIKOS

želatinska fotografija

9 x 6 cm (10,5 x 6,5 cm)

Zalijepljena na sivi karton zaobljenih kutova. Na aversu, u donjem desnom kutu fotografije dijagonalno otisnuto *I. SCHIFFER / FOTOGRAF.*

87.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS U
ATELIJERU

1928.

želatinska fotografija
12,8 x 8,2 cm

88.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS

1928.

želatinska fotografija

11,7 x 8,4 cm

89.

Neutvrđeni fotograf

POSTARIJI BELA CSIKOS
U PROFILU

1928.

želatinska fotografija
11,7 x 8,9 cm

90.

Neutvrđeni fotograf

JELKA VALDEC r. CSIKOS

1928.

želatinska fotografija

16 x 11,7 cm

91.

S. Prodanović

JUSTINA HELENA CSIKOS

1928.

želatinska fotografija

10,3 x 7 cm

92.

Neutvrđeni fotograf

JELKA VALDEC r. CSIKOS

želatinska fotografija

9,5 x 6,6 cm

93.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS

želatinska fotografija
4,3 x 5,6 cm

94.

Studio Kowalsky

JELKA VALDEC r. CSIKOS

Zagreb, 1938.
želatinska fotografija
8,6 x 6,5 cm

95.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS

želatinska fotografija

13,8 x 8,7 cm

96.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS U
POODMAKLOJ DOBI

želatinska fotografija
10,3 x 6,9 cm

97.

Neutvrđeni fotograf

JUSTINA HELENA CSIKOS
U POODMAKLOJ DOBI

želatinska fotografija
10,3 x 6,9 cm

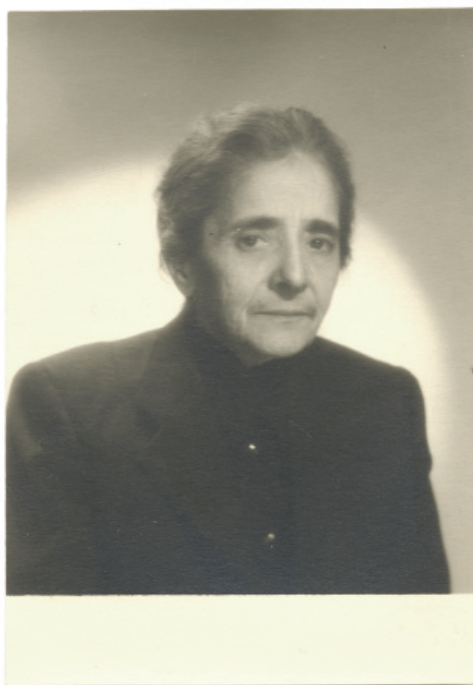

98.

Neutvrđeni fotograf

STJEPAN CSIKOS U STARIJOJ
DOBI

želatinska fotografija
8,3 x 6,2 cm

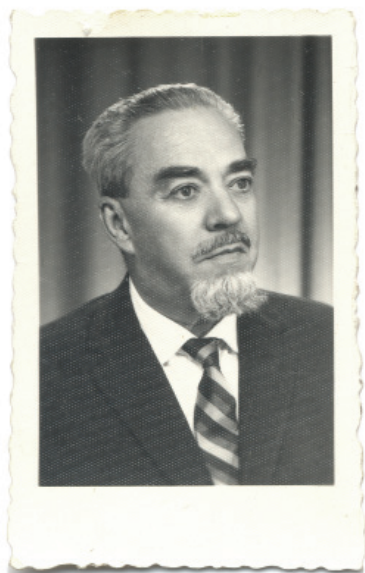

99.

Studio Sesar

JUSTINA HELENA CSIKOS U
VISOKIM GODINAMA

Zagreb, 1945.?
želatinska fotografija
9,6 x 6,7 cm

100.

Foto »Belveder«

JULIJE CSIKOS U ZRELOJ
DOBI

Rijeka
želatinska fotografija
6,5 x 4 cm

Popis literature i izvora

Literatura

Alilović 2004. Maja Alilović, »Rudolf Mosinger«, u: *Židovi fotografi*, katalog izložbe, Zagreb, Židovska općina, 2004., str. 46-57.

Baldwin, Jürgens 2009. Gordon Baldwin, Martin Jürgens, *Looking at Photographs: A Guide to Technical Terms*, Los Angeles, J. P. Getty Museum, 2009.

Biškup 1999. »Rajman, (Rayman), Stjepan«, u: Josip Biškup (ur.), *Hrvatski šumarski životopisni leksikon*, sv. 4, Zagreb, Tutiz leksika, 1999., str. 172.

Brlić 1942. Ante Brlić, »Obitelj Modesti – Grb obitelji Schaba (Prilozi genealogiji osječkih obitelji)«, *Osječki zbornik*, 1 (1942.), str. 65-66.

Burić 1994. Vesna Burić, »Osječka fotografija«, u: Vladimir Maleković (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1994., str. 274-299.

Burić 1996. Vesna Burić, »Osječka fotografija«, u: *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951 & Osječka fotografija*, katalog izložbe, Osijek, Muzej Slavonije Osijek, 1996., str. 17-76.

Fatović-Ferenčić, Ferber-Bogdan 2009. Stella Fatović-Ferenčić, Jasenka Ferber-Bogdan, »Srednjovjekovni korijeni i kontinuitet u vremenu: u povodu 650. obljetnice zagrebačke gornjogradske ljekarne«, *Farmaceutski glasnik* 65, 2 (2009.), str. 75-92.

Grčević M. 1997. Mladen Grčević, *Umjetnička fotografija u Hrvatskoj 1891-1940: Fenomen zagrebačke škole*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 1997.

Grčević N. 1981. Nada Grčević, *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*, Zagreb, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 1981.

Grlović 1891. M. Grlović, »Stopetdesetgodišnjica Leopoldovacah«, *Narodne novine*, 57, 141 (23.6.1891.), str. 4.

Gržina 2016. Hrvoje Gržina, *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija*, Zagreb, Crescat, 2016.

Karaula 2011. Željko Karaula, *Studije iz povijesti Bjelovara (1848.-1991.)*, Bjelovar, Čvor, 2011.

- Katušić 2013.** Ivana Katušić, »Ostavština obitelji Csikos u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU«, *Informatica Museologica* 44, 1-4 (2013.), str. 99-104.
- Kljajić 1998.** Josip Kljajić, *Brodska tvrđava*, Slavonski brod, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 1998.
- Kočevar 2002.** Sanda Kočevar, *Iz starih albuma: karlovački fotografi (1850-1940) iz fundusa Gradskog muzeja Karlovac*, Karlovac, Gradski muzej Karlovac, 2002.
- Kočevar 2003.** Sanda Kočevar, »Dvije najstarije fotografije u fundusu Gradskog muzeja Karlovac«, *Informatica Museologica* 34, 1-2 (2003.), str. 66-69.
- Koščević 2006.** Želimir Koščević, *U fokusu: ogledi o hrvatskoj fotografiji*, Zagreb, Školska knjiga, 2006.
- Künzl 2008.** Rudolf Künzl, *Povijest Križevačke i Đurđevačke graničarske pješačke pukovnije*, Bjelovar, Državni arhiv u Bjelovaru, 2008.
- Lavédrine 2009.** Bertrand Lavédrine, *Photographs of the Past: Process and Preservation*, Los Angeles, The Getty Conservation Institute, 2009.
- Lunaček 1920.** Vladimir Lunaček, *Bela Čikoš Sesia*, Zagreb, Naklada Jos. Čaklovića, 1920.
- Lunaček 1924.** Vladimir Lunaček, »Bela Čikoš-Sesia – Retrospektivna izložba prigodom majstorove šezdesetgodišnjice«, *Obzor*, 66, 121 (1924.), str. 4.
- Maroević 2012.** Tonko Maroević, »Motivski zov i izrazni izazov Čikoševa slikarstva«, u: Radovan Vuković (ur.), *Za psihom, sliko!: 1864.-1931.: retrospektiva*, katalog izložbe, Zagreb, Umjetnički paviljon u Zagrebu, 2012., str. 4-83.
- Osterman 2007.** Mark Osterman, »Introduction to Photographic Equipment, Processes, and Definitions of the 19th Century«, u: Michael R. Peres (ur.), *The Focal Encyclopedia of Photography*, London, New York, Taylor & Francis, 2013., str. 36-123.
- Radman 2001.** Ljuba Radman i dr. (ur.), *Gimnazije u Osijeku: ravnatelj, profesori i maturanti: 1729.-2000.*, Osijek, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
- Reilly 2001.** James M. Reilly, *Care and Identification of 19th-Century Photographic Prints*, Rochester, Kodak, 2001.
- Skuljan 2009.** Lana Skuljan, *Fotografija u Istri: iz fundusa Zbirke fotografija, negativa i fotografske opreme*, Pula, Povijesni muzej Istre, 2009.
- Sršan 1990.** Stjepan Sršan, »Stanovništvo Osijeka i njegovo ekonomsko stanje 1828. godine«, *Acta historico-oeconomica lugoslaviae* 17 (1990.), str. 33-117.

Sršan 2000. Stjepan Sršan, »78. Šokčevićeva pukovnija i Osijek«, u: Dušan Klepac, Katica Čorkalo (ur.), *Znanstveni skup Hrvatski ban Josip Šokčević, Zagreb – Vinkovci, 16. i 17. 12. 1996.: zbornik radova*, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, 2000.

Sršan 2004. Stjepan Sršan (ur.), *Zapisnici grada Osijeka: 1861. – 1866.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2004.

Sršan 2005. Stjepan Sršan (ur.), *Zapisnici grada Osijeka: 1867. – 1875.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2005.

Sršan 2006. Stjepan Sršan (ur.), *Zapisnici grada Osijeka: 1876. – 1886.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2006.

Sršan 2007. Stjepan Sršan (ur.), *Zapisnici grada Osijeka: 1887. – 1895.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2007.

Sršan 2008. Stjepan Sršan (ur.), *Zapisnici grada Osijeka: 1896. – 1901.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2008.

Sršan, Matić 2003. Stjepan Sršan i Vilim Matić (ur.), *Zavičajnici grada Osijeka: 1901. – 1946.*, Osijek, Državni arhiv u Osijeku, 2003.

Šimunić 1994. Ljerka Šimunić, »Stari varaždinski fotografi«, u: Vladimir Maleković (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1994., str. 300-311.

Tartaglia Kelemen 1993. Vladimira Tartaglia Kelemen, »Čikoš Sesija, Julije (Csikos Sessia)«, u: Trpimir Macan (ur.), *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1993., str. 69.

Tartaglia Kelemen 1995. Vladimira Tartaglia Kelemen, »Čikoš-Sesija (Csikos-Sessia), Julije«, u: Žarko Domljan (ur.), *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 1, Zagreb, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1995., str. 166.

Tkalčić Košćević 2007. Antonija Tkalčić Košćević, »Uspomene na Rudu Valdeca i prvih deset godina umjetničke škole«, u: *Sjećanja na prve generacije Umjetničke akademije u Zagrebu*, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Arhiv za likovne umjetnosti, 2007.

Tonković 1994.a Marija Tonković, »Biografije i katalog«, u: Vladimir Maleković (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1994., str. 423-454.

Tonković 1994.b Marija Tonković, »Oris povijesti fotografije u Hrvatskoj«, u: Vladimir Maleković (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1994., str. 46-173.

Tonković 1994.c Marija Tonković, »Slikari fotografi«, u: Vladimir Maleković (ur.), *Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1994., str. 332-349.

Tonković 2002. Marija Tonković, *Franjo Mosinger: Muzej za umjetnost i obrt*, Zagreb, 13.6. - 14.7. 2002., katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 2002.

Tonković 2003. Marija Tonković, »Drugačije slike sjećanja: fotografija od poze do pokrenute slike«, u: Anđelka Galić i dr. (ur.) *Secesija u Hrvatskoj*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 2003., str. 144-157.

Tonković 2004. Marija Tonković, »Fotografski omanut u Hrvatskoj - Židovi fotografi«, u: *Židovi fotografi*, katalog izložbe, Zagreb, Židovska općina, 2004., str. 5-45.

Tonković, Alilović 2004. Marija Tonković i Maja Alilović, »Katalog«, u: *Židovi fotografi*, katalog izložbe, Zagreb, Židovska općina, 2004., str. 58-152.

Tonković 2011. Marija Tonković, »Fotografija: medijska afirmacija i afirmacija medija«, u: Miroslav Gašparović i dr. (ur.), *Art Déco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata*, katalog izložbe, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 2011., str. 175-200.

Vlaisavljević 2009. Dajana Vlaisavljević, *Bela Csikos Sessia: Apokalipsa*, katalog izložbe, Zagreb, Moderna galerija, 2009.

Vrga 2006. Boris Vrga, *Sisački likovni vijek*, Sisak, Aura, 2006.

Zlamalik 1964. Vinko Zlamalik, *Bela Csikos-Sesia*, Zagreb, Moderna galerija, 1964.

Zlamalik 1976. Vinko Zlamalik, *Spomen zbirka Bela Csikos Sesia*, Zagreb, Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1976.

Zlamalik 1984. Vinko Zlamalik, *Bela Čikoš Sesija: začetnik simbolizma u Hrvatskoj*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, 1984.

Zlamalik 1993. Vinko Zlamalik, »Čikoš Sesija, Bela (Csikos Sessia)«, u: Trpimir Macan (ur.), *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, str. 66.

Izvori

Narodne novine, 4.1.1884

Narodne novine, 15.1.1884.

Narodne novine, 12.8.1891.

Narodne novine, 13.2.1892.

Narodne novine, 2.3.1892.

Zatočnik, 13.2.1871.

Zbirka mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji Hrvatskog državnog arhiva (HR-HDA-1448)

Zbirka fotografija Državnog arhiva u Osijeku (HR-DAOS-2035)

Mrežni izvori

(Sve su navedene mrežne stranice pregledane 22. siječnja 2016.)

Fényiratok: Recto-Verso katalógus: Auerbach és Kozmata.

URL: <http://www.fenyiratok.hu/fotok/recto-verso-katalogus/?album=2&gallery=351>

Fényiratok: Recto-Verso katalógus: Schrecker Ignáz.

URL: <http://www.fenyiratok.hu/fotok/recto-verso-katalogus/?album=2&gallery=51&nggpage=2>

Franz Schrecker Foundation: Biography.

URL: <http://www.schreker.org/neu/engl/biogra/chrono/chrono.html>

Gradska groblja Zagreb – Pretraživanje pokojnika.

URL: <http://www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382>

Hrvatsko šumarsko društvo: Imenik hrvatskih šumara: Csikos-Sessia, Stjepan.

URL: <http://imenik.sumari.hr/kart.asp?id=14868>

Image Permanence Institute: Graphics Atlas.

URL: <http://www.graphicsatlas.org/>

Ljekarna Slavonski Brod: O nama: Povijest.

URL: <http://www.ljekarna-sb.hr/onama.html>

Muo: AthenaPlus: Djeca Rayman: fotografija.

URL: <http://athena.muo.hr/?object=detail&id=39785>

Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation 1815.-1950.: Schrecker Ignaz Franz.

URL: http://hw.oeaw.ac.at/oebl/oebl_s/Schrecker_Ignaz-Franz_1834_1888.xml

Stulik, Dusan, and Art Kaplan. 2013. *The Atlas of Analytical Signatures of Photographic Processes*. Los Angeles, CA: Getty Conservation Institute.

URL: http://hdl.handle.net/10020/gci_pubs/atlas_analytical

Ukop Osijek: Tražilica pokojnika.

URL: <http://www.ukop-osijek.hr/index.php/trazilica-pokojnika.html>

Popis slikovnih priloga

1. Neutvrđeni fotograf, Petar Csikos, 1860-e, albuminska fotografija, 10,2 x 6 cm. Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb. (MUO-008789/01)
2. Neutvrđeni fotograf, Studijski portreti osječkih odličnika na lepezi, želatinska fotografija, 10 x 10,5 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/4.51)
3. Miksa Auerbach, Justina Csikos, oko 1870., albuminska fotografija, 10,4 x 6,3 cm. Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb. (MUO-008789/02)
4. Neutvrđeni fotograf, Mr. Franjo Raymann, Isabella Raymann i Bella Raymann, želatinska fotografija, 14 x 9 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/4.49)
5. Neutvrđeni fotograf, Stjepan i Justina Raymann, želatinska fotografija, 15 x 10,5 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/4.50)
6. Neutvrđeni fotograf, Dr. Dragutin Rajman, ljekarnik u Mariji Bistrici, želatinska fotografija, 14 x 9 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/2.152)
7. Neutvrđeni fotograf, Stjepan Raymann, kraljevski županijski nadzornik u Varaždinu, želatinska fotografija, 14 x 9 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/2.153)
8. Neutvrđeni fotograf, Marijana Raymann Löffler, kći Izabele i Franje Raymanna, želatinska fotografija, 15 x 10,5 cm. Državni arhiv u Osijeku. (HR-DAOS-2035/1.57)

Kazalo osobnih imena

Podebljano su otisnuti brojevi stranica na kojima se nalaze fotografije.

A

Alilović, Maja 15 b.24, 16 b.32, 17 b.33, 18 b.38, 123, 126

Auer, Ivica **75-76**

Auer, Leopoldina **75-76, 81**

Auer, Robert **75-76, 81**

Auerbach i Kozmata, fotografi 12-13, 22 b.46, **41-42**, 119

Auerbach, Miksa 120

B

Baldwin, Gordon 10 b.9, 115

Biškup, Josip 32 b.98, 115

Brauner, Arnold 18, 24 b.54, **90**

Brauner, Hinko 18

Brlić, Ante 22-24, 115

Brožan, obitelj 13

Burić, Vesna 7 b.2, 12-13 b.18, 14-15 b.24, 16 b.31, 115

C

Cantini-Fusco-Pisano, Francesco [42]

Cantini-Fusco-Pisano, Maksimilijana r. Modesti [42]

Car Emin, Viktor 35 b.112

Csikos (Čikos, Čikoš, Csikoš), obitelj 8-10, 17, 19-20, 24 b.58, 116

Csikos Sesia (Sessia), obitelj *Vidi*: Csikos (Čikos, Čikoš, Csikoš), obitelj

Csikos Sesia, Bela (Adalbert Theodor Josef Carl) 8-11, 13, 16-20, 22-24, 26, 31 b.93, 32-33, 35, **40, 44-46, 48-49, 54-57, 60-67, 70-81, 83, 85-89, 91-93, 99, 102-106**, 116, 118

Csikos Sesija, spomen zbirka 35 b.112, 118

Csikos Sessia, Bela *Vidi*: Csikos Sesia, Bela

Csikos von Sessia, Petar *Vidi*: Csikos, Petar

Csikos, Alois (brat Bele) 22 b.46, 33 b.102

Csikos, Augusta r. Teresković (supruga Stjepana Csikosa) 34

Csikos, Emil (Ernest Peter) (brat Bele) 32-33 b.102, **40, 45**

Csikos, Helena (Jelka) Justina *Vidi*: Valdec, Jelka r. Csikos

Csikos, Ivan (djed Bele po ocu) 20

Csikos, Josip (Franciskus Josephus Tancredus) (brat Bele) 32-33 b.102, 35, **83, 98**

Csikos, Julije (sin Bele) 35, **70-81, 83-84, 86-88, 94, 96, 100-102, 113**, 117

Csikos, Justina r. Modesti (majka Bele) 20 b.43, 22 b.46, **25-26**, 32-33 b.102, 120

Csikos, Justina r. Raymann (supruga Bele) **28-29, 53, 58-59, 62, 64, 67, 74-79, 81-83, 85, 87-89, 101-102, 108-112**, 120

Csikos, Maksimilijan (Maks) (brat Bele) 32-33 b.102, **45, 47, 52**

Csikos, Marijana r. Metzinger (supruga Julija Csikosa) 8 b.5, 35 b.110

Csikos, Milica (supruga P. Csikosa, Belinog nećaka) 10 b.8, 34

Csikos, ostavština 7-8 b.5, 9-10 b.9, 12, 15, 18-20, 22, 24, 26, 29, 32-33, 35, 116
 Csikos, Otto (brat Bele) 32, 35, **52, 69, 97**
 Csikos, Pavao (Paul) (sin Bele) 35, **70-81, 83-84, 86-89, 95, 102**
 Csikos, Petar (otac Bele) 8 b.5, 20-**21**, 22, 26, 29, 32-33 b.102, **39**, 120
 Csikos, Petar (sin Stjepana, Belinog brata) 34, 10 b.8, **92**
 Csikos, Petar *Vidi*: Csikos Sessia, Petar
 Csikos, Stjepan (Stefan Hermann Peter) (brat Bele) 32-33 b.102, 34, **45, 47, 52, 83, 92, 98, 112**, 119
 Csikos, Vilhelmina Justina (sestra Bele) 22 b.46, 33 b.102
 Csikos, zbirka 7
 Csikoš, Augusta *Vidi*: Csikos, Augusta r. Teresković
 Csikoš, Petar *Vidi*: Csikos, Petar
 Csikoš-Sessia, Stjepan *Vidi*: Csikos, Stjepan

Č

Čikos Sesia, Bela *Vidi*: Csikos Sesia, Bela
 Čikoš Sesija, Bela *Vidi*: Csikos Sesia, Bela
 Čikoš Sessia, Bela *Vidi*: Csikos Sesia, Bela
 Čikoš, Josipa (supruga Pavla Csikosa) 35 b.110
 Čikoš, Julije *Vidi*: Csikos, Julije
 Čikoš, Milica *Vidi*: Csikos, Milica
 Čikoš, Petar *Vidi*: Csikos Sessia, Petar
 Čorkalo, Katica 117

D

Dejanović, Antonija 20 b.42
 Dežman, Ivan 35 b.112

E

Eisenschiml & Wachtl. **55**

F

Fatović-Ferenčić, Stella 31 b.94, 115
 Ferber Bogdan, Jasenka 31 b.94, 115
 Ferrić, Karlo 28 b.79

G

Galić, Anđelka 118
 Gašparović, Miroslav 118
 Gätsch, Hermina r. Modesti (teta Bele) 24
 Grčević, Mladen 7 b.2, 19 b.40, 115
 Grčević, Nada 7 b.3, 12-14 b.23, 15-17 b.33, 18, 115
 Grlović, M. 21 b.45, 115
 Gržina, Hrvoje 10 b.9, 115
 Gržina, Ivana 7 b.1, 10 b.9, 35 b.113, 116

H

Habsburg Lothringen, Franjo Josip I. 8 b.5
Habsburg Lothringen, Leopold Ludwig, nadvojvoda 21
Haramustek, Viktorija r. Raymann 27

J

Jalšovec, Petra 20 b.42
Jürgens, Martin 10 b.9, 115

K

Kalmar, Peter 16
Karaula, Željko 22 b.46, 115
Katušić, Ivana *Vidi*: Gržina, Ivana
Klepac, Dušan 117
Kljajić, Josip 25 b.60, 116
Ključec, Žiga 31 b.94
Knittel, Georg (Gjuro), fotograf 13-14, **54-57**
Kočevar, Sanda 10 b.11, 11 b.14, 12 b.15, 20 b.42, 116
Kolveshi, Željka 10 b.8, 20 b.42
Koščević, Želimir 7 b.2, 116
Kowalsky, fotograf 18, **109**
Künzl, Rudolf 21 b.44, 116
Kurelac, Fran 35 b.112
Kvasnica **55, 57**

L

Laforest, Franz Thiard De 9
Lavédrine, Bertrand 10 b.10, 18 b.36, 116
Löffler, Marijana r. Raymann (kći Izabele r. Modesti i Franje Raymanna) 28-29, **36, 42**, 120
Lunaček, Vladimir 8 b.5, 20, 21 b.44, 116

M

Macan, Trpimir 117-118
Maleković, Vladimir 117-118
Maroević, Tonko 7 b.2, 8 b.4, 116
Matić, Vilim 14 b.22, 25 b.59, 27 b.76, 28 b.81, 30 b.91, 117
Merčep, fotograf 18, **82, 98**
Modesti, Ana (kći P. Modestija, pradjeda Bele po majci) 23
Modesti, Elizabeta *Vidi*: Raymann, Izabela (Isabella) r. Modesti
Modesti, Franjica (Franciska) (kći P. Modestija, pradjeda Bele po majci) 23, 25 b.59
Modesti, Ida (teta Bele) 24, 25 b.59
Modesti, Justina (kći Belinog djeda po majci) 24
Modesti, Justina r. Fünfgelden (baka Bele po majci) 24, 26, **39, 90**
Modesti, Marija Ana r. Buglioni (praprabaka Bele po majci) 23

Modesti, obitelj 20, 23, 24 b.58, 115
 Modesti, Petar (djed Bele po majci) 22-**23**, 24, **39-40**, **90**
 Modesti, Petar (pradjed Bele po majci) 23
 Modesti, Petar (ujak Bele) 24-25, 33 b.102, **46**
 Modesti, Suzana r. d'Oettel (prabaka Bele po majci) 23
 Modesti, Valentin (prapradjed Bele po majci) 23
 Modesti, Valentin (sin P. Modestija, pradjeda Bele po majci) 23
 Modesti-Csikos, obitelj 22
 Mohl, Elia 27 b.77
 Moll, A. **50**
 Mosinger & Breyer, fotografi 17
 Mosinger, Amalija 17 b.33
 Mosinger, Franjo (sin Rudolfa) 17 b.33, 118
 Mosinger, Rudolf, fotograf 16-18, **69**, **93**, 115

N

Nekić, Dunja 20 b.42

O

Osterman, Mark 10 b.12, 11 b.13, 116

P

Pelz, Franjo 33 b.103
 Preradović, Petar 22 b.46
 Prodanović, S., fotograf 18, **108**

R

Radetzky, Johann Josef Wenzel 21 b.44
 Radman, Ljuba 25 b.62, 116
 Raiman, Carolus Henricus Petrus Justinus *Vidi*: Raymann, Dragutin
 Raiman, Franciscus Petrus Emanuel *Vidi*: Raymann, Franjo
 Raiman, Helena Justina Anna *Vidi*: Csikos, Justina r. Raymann
 Raiman, Isabela Justina Christina *Vidi*: Raymann, Izabela
 Raiman, Marijana Helena Justina *Vidi*: Löffler, Marijana r. Raymann
 Raiman, Stephanus Franciscus Ludovicus *Vidi*: Raymann, Stjepan
 Raiman, Theresa Victoria Vilhelmina *Vidi*: Raymann, Tereza
 Rajman, Emanuel *Vidi*: Raymann, Franjo
 Rajman, Kristina 28 b.79
 Raymann, Berta *Vidi*: Raymann, Berta r. Tachtler
 Raymann, Lujza *Vidi*: Raymann, Lujza
 Raymann, Slavko *Vidi*: Raymann, Slavko
 Raymann, Vladoje (Viktor?) *Vidi*: Raymann, Vladoje (Viktor?)
 Raymann (Raiman(n), Rajman, Reymann), obitelj 8 b.7, 20, 24 b.53, 29, **41**, 119
 Raymann, Alojz 30 b.91
 Raymann, Ana (Anna) 28

Raymann, Bella **27**, 120
 Raymann, Berta r. Tachtler (supruga Dragutina Raymanna) 30, 32 b.95
 Raymann, Dragutin (sin Izabele i Franje Raymanna) 29, **30-32**, **42**, 120
 Raymann, Eduard 27-28
 Raymann, Emanuel 27-28, 29 b.85, 31-32 b.95
 Raymann, Franjo (punac Bele) 24 b.58, 26, **27-30**, 32 b.95, **42**, 120
 Raymann, Franjo (sin Izabele i Franje Raymanna) 29-30, **42**
 Raymann, Frida (kći Pauline i Franje Raymanna) 30 b.91
 Raymann, Irena (kći Pauline i Franje Raymanna) 30 b.91
 Raymann, Izabela (Isabella) r. Modesti (teta i punica Bele) 24, 26-**27**, 28 b.80, 29-30, 32 b.95, **42**, **53**, **61**, **68**, **74**, 120
 Raymann, Izabela (kći Izabele i Franje Raymanna) **27**, 29, 120
 Raymann, Justina (kći Izabele r. Modesti i Franje Raymanna) *Vidi*: Csikos, Helena Justina Anna r. Raymann
 Raymann, Karl(o) 28
 Raymann, Kristina (Christine) r. Cink 27-28
 Raymann, Ludwig (sin Pauline i Franje Raymanna) 30 b.91
 Raymann, Lujza (supruga Vladoja Raymanna) 32
 Raymann, Maksimilijan Karlo Franjo (sin Pauline i Franje Raymanna) 30 b.91
 Raymann, Marija 30 b.91
 Raymann, Paulina r. Čalogović (supruga Franje Raymanna) 30 b.91
 Raymann, Slavko (sin Berte i Dragutina Raymanna) 30
 Raymann, Stjepan (sin Izabele i Franje Raymanna) **28-29**, **31-32**, 115, 120
 Raymann, Tereza (kći Izabele i Franje Raymanna) 29, **42**
 Raymann, Vladoje (Viktor?) (sin Berte i Dragutina Raymanna) 30, 32
 Reilly, James 10 b.9, 116
 Reymann, Alojz *Vidi*: Raymann, Alojz
 Reymann, Frida *Vidi*: Raymann, Frida
 Reymann, Irena *Vidi*: Raymann, Irena
 Reymann, Ludwig *Vidi*: Raymann, Ludwig
 Reymann, Maksimilijan Karlo Franjo *Vidi*: Raymann, Maksimilijan Karlo Franjo
 Reymann, Marija *Vidi*: Raymann, Marija
 Reymann, Paulina r. Čalogović *Vidi*: Raymann, Paulina r. Čalogović

S

Schaba, obitelj 115
 Scheffler 13
 Schiffer, I., fotograf 19, **103**
 Schrecker & Kalmar, fotografi 15, 26, **46**
 Schrecker, Carl August 15
 Schrecker, Franz 15 b.26, 119
 Schrecker, Ignaz (Isaak) Franz 15, 119
 Schrecker, Maximilian (Miksa, Makso), fotograf 14-16, **53**, **58**
 Sesar, fotograf 19, **112**
 Skuljan, Lana 10 b.12, 15 b.27, 116
 Sršan, Stjepan 14 b.22, 22 b.46, 25 b.59, 26 b.64, 27 b.74, 28 b.81, 30 b.91, 32 b.97,

33 b.103, 116-117

Stojadinović-Csikos, Pera *Vidi*: Csikos Sessia, Petar

Stropković, Karolina 27 b.77

Strossmayer, Josip Juraj 22 b.46

Stulik, Dusan 10 b.9, 119

Suppan, Antun, fotograf 11-12, **43**

Székely, Josef 16 b.32

Š

Šimunić, Ljerka 17 b.34, 18 b.37, 117

Šokčević, Josip 21, 24, 33 b.102, 117

T

Tartaglia Kelemen, Vladimira 35 b.112, 117

Tkalčić Koščević, Antonija 33 b.102, 34-35 b.109, 117

Tömöry, Ferenc (Franjo), fotograf 12, **44-45, 47-48, 50-52**

Tonković, Marija 7 b.2, 10 b.10, 11 b.12, 12 b.16, 15 b.24, 16 b.32, 17 b.33, 18 b.38, 19 b.40, 117-118

Türkel, Leopold **54, 56-57**

V

Valdec, Eugen (Geno) 34-35 b.109, **94**

Valdec, Helena (Jelka) r. Csikos (sestra Bele, supruga R. Valdeca) 8 b.6, 32-33 b.102, 34, **52, 74, 83, 87, 94, 107-109**

Valdec, Ivica 34

Valdec, obitelj 34

Valdec, Rudolf 34-35, 117

Vlaisavljević, Dajana 7 b.2, 118

Vorich, Pepa **81**

Vrga, Josip 35 b.112, 118

Z

Zlamalik, Vinko 7 b.2, 8, 20-27, 29, 31-33, 35, 118

Zwick, Marija r. Raymann 27

Ž

Žilić Vincetić, Erika 20 b.42

ISBN 978-953-347-077-1

Cijena: 75 kn